

Delavska enotnost

Glasiło Zveze sindikatov Slovenije

V. d. glavnega urednika Franček Kavčič
V. d. odgovornega urednika Marjan Horvat

Ljubljana, 16. junija 1989
številka 23, letnik 48, cena 4000 dinarjev

Vročica pretresa zdravstvo

Slovensko zdravstvo pretresa huda vročica in čedalje bolj jo občutimo tudi vsi drugi, ki smo od njega odvisni. Res je za 20. september napovedana splošna stavka v zdravstvu še precej odmaknjena. Toda glede na to, da na tem področju vre že dalj časa, podobno kot v kakšnem vulkanu, se temperatura naglo dviguje. Čez rob je pred dnevi pljusknilo že na obalno-kraškem območju, še ta mesec pa napoveduje podobno stavko tudi gorenjska regija.

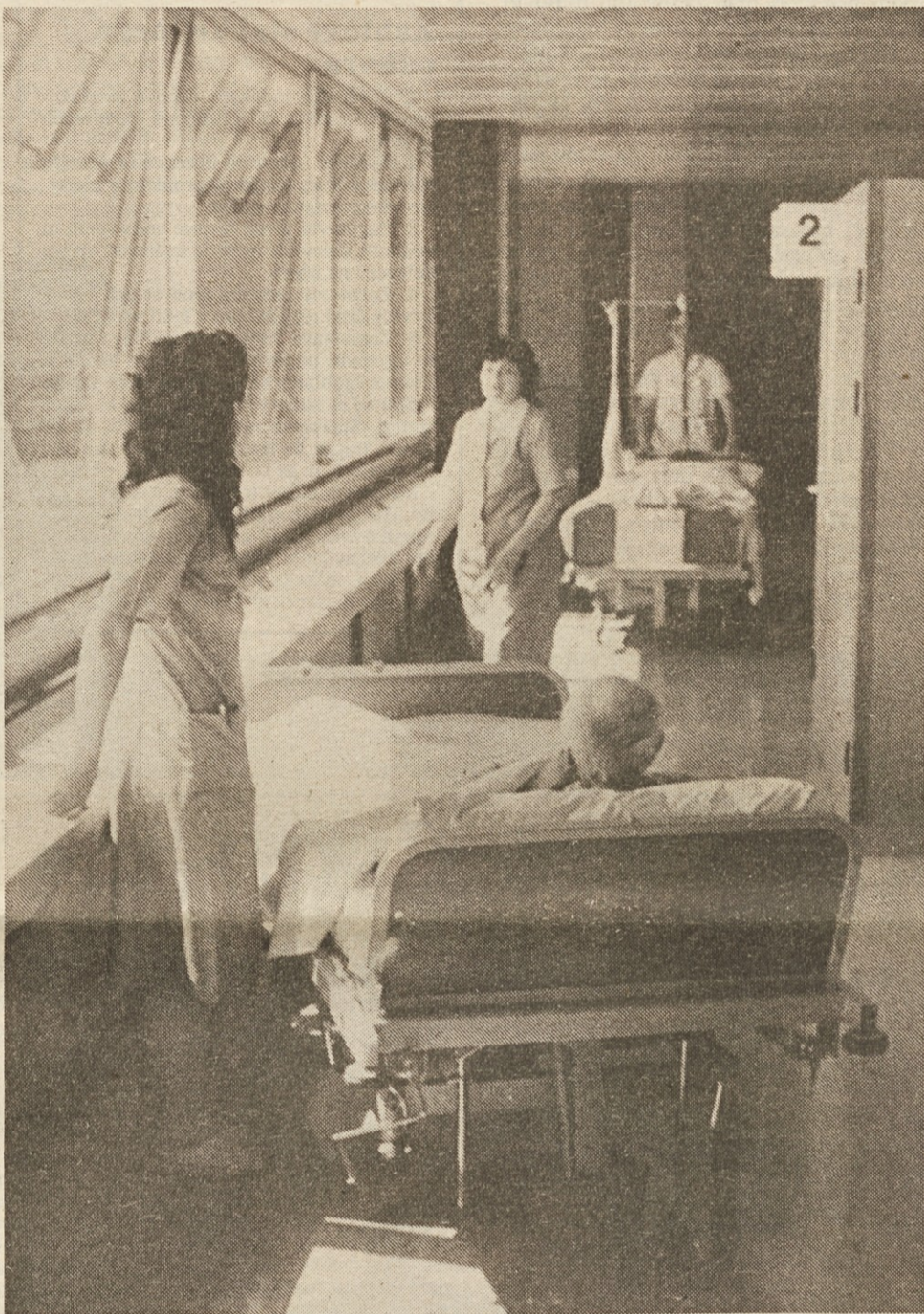
Povod za stavko so po navadi nizki osebni dohodki, toda to je v resnici le vrh ledene gore. Druga žgoča vprašanja se namreč kopičijo iz leta v leto in to tako organizacijskega, kakor državskega kot systemskega značaja. Povsod se ubadajo s tem, kako nadomestiti izrabljeno opremo, kako poravnati obresti za najeta posojila itd.

Vse te zagate pa so nastajale že mnogo prej, v boljših časih, ko je sleherni regija hotela imeti svoj klinični center in ko si je vsak spretnejši zdravnik poiskal svoj fevd, ki ga je (ali ga še naprej) z obema rokama trdno držal vse do svoje upokojitve in še čez, ne glede na to, ali je za bolezensko sliko slovenskega prebivalstva to potrebno ali ne.

Ker pa je znano, da vrana vrani oči ne izkljuje, bo v tako nastalih razmerah težko izpeljati reorganizacijo slovenskega zdravstva. O tem se govori že vrsto let, v zadnjem času, ko nas v to sili kriza, toliko bolj, vendar pa so rezultati slej ko prej pičli. Tudi zdravniki bi se morali med seboj zmeniti, kaj je pri nas odveč, ne pa da izstreljujejo puščice le v republiški zdravstveni vrh (od koder sicer ni ne duha ne sluha o kakšnem novem zakonu o zdravstvenem varstvu ali o drugačnih ukrepih). Vsaka palica ima pač dva konca. Vsekakor bo treba hitreje in odločneje začeti z obljubljenimi spremembami v zdravstvu, tako kratkoročnimi kot dolgoročnimi, pri čemer bi moral več storiti tako medicinski svet kot slovensko zdravniško društvo in druge ustanove.

Predvsem pa ne drži, da posledice nastalih težav nosijo zdravstveni delavci sami – največ jih občutijo bolniki, ki pri zdravstvenem osebju ne najdejo tople in prijazne besede, ki jo pogosto človek potrebuje bolj kot zdravilo. Prijazna beseda ne stane nič – le pozabili smo nanjo.

Marija Frančeškin



Med štiriurno stavko, ki jo je temeljito pripravil regijski odbor sindikata delavcev v zdravstvu obalno-kraške regije, je bilo v izolski bolnišnici mirno. Povod za stavko so bili med drugim nizki osebni dohodki in 23 milijard nakopičenih dolgov. (Več o tem na strani 5.)

Dolžnosti, pravice in kazni

Z ekonomijo dela je konec. Naj živi ekonomija kapitala! Pred nami se dogaja preobrat, ki ga po vojni še ni bilo. Povzročja strah, vendar tudi upanje hkrati, da se bo začelo zdravljenje jugoslovskega gospodarstva in družbe.

Priškrnjeno bo samoupravljanje!? Monopola nad delovnimi mesti ne bo več. Medsebojna razmerja delavcev v podjetjih? Ne, tega ni več, kajti ve se, kdo te sprejme v službo, kdo ti naroča delo, kdo te lahko najprej kaznuje... Markovičeva vlada je poslala v jugoslovanski parlament namreč še enega izmed stebernih zakonov. Gre za predlog za zvezni zakon o TEMELJNIH PRAVICAH IZ DELOVNEGA RAZMERA, ki vse dokaj podrobno določa in ne upošteva kaj dosti specifičnosti po republikah. Predlog za zakon objavljamo v današnji številki Delavske enotnosti, v prilogi Sindikalni poročevalec.

Opozarjamo, da se vladi zelo mudi tudi pri sprejemu tega zakona. Kaj dosti si verjetno ne bo dovolila soliti pameti, kajti zakon je naravnano tako, da je kot na dlani jasno, kdo je gospodar in kdo ne. Preberite predlog, saj vam natančno določa vaše pravice, dolžnosti, določa vam kazni in hkrati – to pa ni nikjer zapisano – že danes zahteva, da je sindikat drugačen in predvsem vaš, delavski.

Marjan Horvat

Iz vsebine:

Statuti podjetij in napotki RS ZSS

ALI JE SINDIKAT LAHKO SVOBODEN, ČE GA PODJETJE DENARNO PODPIRA

Kolektivna pogodba: pogoji, pod katerimi ponudijo delavci svoje delo delodajalcu

PLAČA NA PODLAGI DELA, NE FORMALNE IZOBRAZBE

Finančni zlom obalno-kraškega zdravstva

STAVKA RAZGALILA VZROKE ZA BOLEZEN

Pred velikim kmečkim puntom

DRŽAVA, POMAGAJ!

Pomisel

O DISKRIMINIRANJU ZGODOVINE IN MANIPULACIJI Z NJO

Pravobranilci samoupravljanja v podjetniški sapi

ŠE KAR SAMI

Na kavici pri Šeri Deželan

TELEFONISTI STAVIJO NA PRVI VTIS

Osebnih dohodki

Za letos velja politika, da se pri izplačilu osebnih dohodkov upoštevajo merila družbenega dogovora o dohodku. Osnovno vodilo v Zvezi sindikatov Slovenije pri opredelitvi politike osebnih dohodkov v letu 1989 je bilo, da realni osebni dohodki v globalu za Slovenijo v letu 1989 ne morejo več padati. To osnovno načelo upošteva Odbor podpisnikov družbenega dogovora o dohodku v SR Sloveniji. Glede na nepredvidljivo mesečno rast inflacije je to zelo težka naloga. Zato odbor v vseh dosedanjih objavah izhodiščnih vrednosti: vselej objavlja oceno rasti za mesec vnaprej, po preteku meseca na dejanskih podatkih ugotovi morebitno razliko in jo vključi v kumulativno oceno rasti preteklega obdobja in v oceno za naslednji mesec. Izkušnje kažejo, da so odstopanja med prognozo in dejanskimi razmerami minimalne.

Odbor deluje javno in se njegove ocene in objave uporabljajo lahko takoj. Torej ni treba čakati na objavo v uradnem listu. Pri tem je pomembno poudariti, da odbor ne zagotavlja posameznim uporabnikom sredstva, za to so odgovorni drugi dejavniki. Teh načel se bo odbor držal tudi v prihodnje.

Razlage »izvedencev« za družbeni dogovor, ki na žalost ne temeljijo na besedilu družbenega dogovora, temveč bolj na lastnih razmišljanjih, ni mogoče sprejeti. Odbor podpisnikov družbenega dogovora o dohodku v SR Sloveniji je na seji 14. 6. 1989 sprejel naslednje izhodiščne vrednosti za čas od januarja do junija 1989:

- bruto osebni dohodek 27.300.000 dinarjev
- rast na povprečje leta 1988 290 odstotkov
- Organizacije, ki v preteklosti pri izplačilih ne dosega omenjenih izhodiščnih vrednosti, razpolagajo pa s sredstvi in rezultati, lahko opravijo poračun premalo izplačanih sredstev za osebne dohodke.

Ko govorimo o osebnih dohodkih je treba nujno opozoriti, da je vendarle sprejeta sprememba zveznega družbenega dogovora. Pobudo zanje je dal republiški svet Zveze sindikatov Slovenije, veljajo pa za področje osnov za izračun nadomestil, skupne porabe in materialnih stroškov. Osnova je preteklo trimesečje, kar pomeni, da se upošteva časovno serijo trimesečja ali preprosto povedano: enajst trimesečnih povprečij za leto, kar je zelo blizu mesečnemu usklajevanju. V družbenem dogovoru SFRJ je sprejeto, da znaša regres za prehrano do 25 odstotkov povprečnega osebnega dohodka v gospodarstvu. Spremembe družbenega dogovora bomo v skladu z našimi usmeritvami sprejeli že na prvi seji predsedstva RS ZSS (19. 6. 1989) in izračunal nove vrednosti v sindikalni listi. Pri tem naj opozorimo, da bo na podlagi razprav v sindikalni listi objavljen regres za prehrano (minimalne zahteve sindikata) v višini 20 odstotkov povprečnega čistega osebnega dohodka v gospodarstvu SR Slovenije.

Brane Mišič

Upanje za predice in tkalke

Po desetih letih raziskav, dokazovanj in sestankovanj se končno tudi slovenskim predicam obeta, da bodo v bližnji prihodnosti dobile težko pričakovani beneficirani staž. »To, kar smo v tekstilni industriji vedeli že dobrih 20 let, je končno dokazala letošnja raziskava univerzitetnega inštituta za medicino dela, prometa in športa v Ljubljani,« meni Alojz Omejc, predsednik ROS delavcev tekstilne in usnjarsko-predelovalne industrije.

Izsledki proučevanj v 16 delovnih organizacijah tekstilne industrije in zdravstveni pregledi vzorca 181 slovenskih predic in tkalk so namreč pokazali, da so telesne, duševne in ekološke obremenitve večjega dela slovenskih predic in tkalk tolikšne, da znatno vplivajo na njihovo zdravstveno stanje in njihovo delovno zmogljivost. Posledice pa se ne kažejo kot poškodbe pri delu in poklicne bolezni, temveč predvsem kot bolezni v zvezi z delom in kot take precej vplivajo na zmanjšanje delovne starosti. Okvare so takšne, da omenjene delavke po 48. letu starosti ne morejo več uspešno opravljati svojega dela brez škode za svoje zdravje.

Zaskrbnjujoča je tudi analiza o delu tkalk v Tekstilindusu, ki jo je opravila skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ta je pokazala, da se že po 12 letih delovne dobe pri starosti 28 let kar 51 odstotkov tkalk odloči zamenjati poklic, naslednja večja skupina je obesila tkalstvo na klin pri 35 letih, tako da je v zadnjih 20 letih - kolikor je trajala analiza, le kakšnih pet odstotkov tkalk doseglo polno pokojninsko dobo. Skratka, na dlani je, da so obremenitve slovenskih predic in tkalk tolikšne, da bi zanje veljalo čimprej sprostiti postopek za uveljavljanje zavarovalne dobe s povečanjem: od 12 na 14 mesecev. Zdaj so na potezi razne komisije, odbori, skupščine. Upajamo le, da tkalkam in predicam ne bo treba potrpelivo čakati še naslednjih deset let, da bodo končno dobile to, kar jim že ves čas pripada.

Marija Frančeskin

Ali bodo vlaki spet stali

Na izrednem sestanku izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata Vlakospremne službe postaje Ljubljana, tozda za promet Ljubljana, so 15. junija izvolili stavkovni odbor.

Kot so povedali na začetku sestanka, na katerem so bili tudi vodilni tozda in Jože Koleša, član poslovodnega odbora ŽG, dosedanja pogovori niso zadovoljili njihovih zahtev. Te pa so menda stare že več mesecev. Oni niso za stavko, so dejali, ugotavljajo le, da njihovi osebni dohodki, še posebej osnovne plače, ne zadostujejo več za življenjski minimum.

Kljub ugovorom vodilnih, da se že dela nov pravilnik o osebnih dohodkih, da se turnosni razporedi izboljšujejo in so povprečno 42 balastnih ur zmanjšali na 21, se niso dali prepričati, niti s pripombo, da še niso izrabili vseh možnosti za usklajevanje. Niti argument, da je železnica celota in da ne morejo reševati težav posameznih tozdov ločeno, ni pomagal.

Ostali so prepričani, da za vse obljube nimajo nikakršnih zagotovil in da je stavka njihov edini način za uveljavitev svojih zahtev. Tako kot strojevodje. Dejali so tudi, da zastopajo zahteve vseh delavcev in da nimajo pravice odstopiti od stavke.

Razprava je bila sicer dolga, v glavnem o posameznih primerih nepravilnosti. Da ne rečemo celo, da je bilo veliko pranja umazanega perila med vodilnimi in delavci.

Precej so govorili o problemu stanovanj za delavce z najnižjimi osebnimi dohodki. Samo pri njih je sedaj blizu 90 prosilcev, novih stanovanj pa ni.

Takoj po seji izvršnega odbora se je sestel novi stavkovni odbor in pisno izoblikoval svoje zahteve in pogoje.

Andrej Agnič

Zahteve stavkovnega odbora

1. Povečanje indeksne osnove za vlakospremno osebje ŽG Ljubljana (povprečno za 25%)
2. Sprejem ustreznih ukrepov za hitrejše reševanje stanovanjskih problemov delavcev vlakospremne službe.
3. Zagotoviti javne razpise vodstvenih in vodilnih delovnih mest in možnost vpliva delavcev na izbiro.
4. Zagotoviti mesečni fond ur pod VP 01 in vključitvi režijske ure v fond ur VP 01
5. Zamenjava vodje razporednega urada in ugotoviti odgovornost vodstva tozda za promet Ljubljana za nastali položaj v tozdu. Stavko so napovedali za 26. junij ob 6. uri zjutraj. Stavkovni odbor je odločil, da bo stavka trajala do izpolnitve zahtev oziroma do preklica, ki ga bo dal stavkovni odbor. Stavkovni odbor prosi druge delavce Železniškega gospodarstva Ljubljana in uporabnike železniških storitev za razumevanje pri uveljavljanju upravičenih zahtev za izboljšanje težkega gmotnega in socialnega položaja delavcev vlakospremne službe.



Življenjski stroški delavskih družin za maj 1989

OCENJENI ŽIVLJENJSKI STROŠKI TRI- IN ŠTIRIČLANSKE DRUŽINE MAJA 1988

Skupina dobrin iz košarice	tričlanska delavska družina		štiričlanska delavska družina		indeks cen življenjskih stroškov 5./4. 89		
	povpr. stroški	minim. stroški	njni mes. stroški	povpr. stroški		minim. stroški	njni mes. stroški
1. Hrana	2346557	1835294	1835294	2971102	2259003	2259003	125.20
2. Pijača	280431	156769	156769	285737	158317	158317	115.40
3. Kajenje	44127	32890	32890	44127	32890	32890	126.50
4. Oblečila	715071	511783	23456	856620	624924	25188	113.00
5. Obutev	169967	132788	0	222202	154613	0	101.40
6. Stanovanje	393278	280540	259203	480869	338413	312583	109.40
7. Ogrevanje, razsvetljava	390753	267520	164587	483243	324924	201301	119.90
8. Gospodinjska oprema	747641	374364	0	870188	430041	0	128.60
9. Higiiena, zdravstvena nega	367916	281987	254299	448722	342076	311037	117.90
10. Izobr., kultura, razvedrilo	694033	252006	182897	842427	322955	210049	128.70
11. Prometna sr. in storitve	1181883	551949	334236	1456249	674882	376867	127.60
12. Razni predmeti in storitve	154882	87043	0	333016	193990	100371	121.60
13. Drugi izdatki	431209	122622	113884	455457	125119	113884	121.60
Skupaj (v din)	7917748	4887556	3357514	9749960	5982146	4101491	
stopnja rasti 5./4. 89	22.21	21.51	22.71	22.23	21.58	22.73	

Po sklepu predsedstva republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije objavljamo vsak mesec življenjske stroške izbrane tri- in štiričlanske delavske družine (oba zaposlena starša, devetletna hči in šestletni sin oziroma 14-letna hči). Prikazujemo jih na dveh ravneh: za družine, ki živijo na povprečni ravni porabe in za družine, ki živijo na minimalni ravni. Poelg tega prikazujemo še nujne mesečne stroške, torej tisti del minimalnih izdat-

kov za življenje, ki jih je treba plačati vsak mesec sproti.

Prikazana košarica življenjskih stroškov temelji na metodologiji Inštituta za ekonomska raziskovanja Ljubljana iz leta 1986, ki so jo sofinancirali Raziskovalna skupnost Slovenije, republiški svet Zveze sindikatov Slovenije, Gospodarska zbornica Slovenije in Skupnost za socialno skrbstvo Slovenije.

Povzemamo

Med pluralizmom in izrednim stanjem

Kot da nihče v tej državi, razen Anteja Markovića in Slobodana Miloševića, ne ve, kaj hoče, če pa že morda ve, pa ne ve, kako naj bi to dosegel. In medtem ko Markoviću ne gre vse gladko, pa gre Miloševiću naprej, diktira svoj visoki politični ritem, komentira Srdjan Kaić.

Jugoslovanska politična scena varira med pluralizmom in izrednim stanjem, nerešeno ostaja vprašanje, katera od dveh opcij bo zmagala. Zmehčana kosovska slika je postavila v ospredje vojsko, zmedo in nesposobnost pri reševanju sindroma Agrokomerc, utrdila pa milico kot čuvaja družbenega premoženja. Je po vsem tem težko domnevati, da bi kaotičnost v institucijah sistema lahko stala glavo prav te institucije?

Lahko bi dejali, da v vsem tem ni nič slabega, vendar le v primeru, če bi bili prepričani, da kosovski sindrom ne bo preplaval Jugoslavije.

Dopisovanje med Slovenijo in Srbijo nam tega ne more zagotoviti, ker nekateri trdijo, da je Milošević pravzaprav to pismo napisal tudi ostali Jugoslaviji, ne le Sloveniji, zaključuje Kaić v Nedeljnoj Dalmaciji.

Prihodnost se je začela

Kaj sindikat lahko konkretno naredi za integracijo jugoslovanskega gospodarskega prostora, je bilo vprašanje, ki so ga jugoslovanski novinarji postavili predsedniku slovenskih sindikatov Mihi Ravniku. Iluzorno je govoriti o čemer koli, dokler zaradi različnih političnih stališč Srbije in Slovenije prihaja do bojkota slovenskega blaga, dokler namesto direktne povezovanja gospodarstva na osnovi interesov obstaja sistem skladov in kreditiranj. Šele takrat, ko bodo odnosi čisti, brez vseh teh balastov, bomo lahko videli, da imajo jugoslovanski delavci isti interes - čim več zaslužiti, je odgovoril Miha Ravnik.

Obljubljena prenova sindikatov v Sloveniji se je že začela, piše Dunja Ujević in postavlja vprašanje: zakaj slovenski sindikat dela tisto, o čemer drugi sindikati le govorijo? Del odgovora je vsekako v njihovem zavzemanju in v vsem tamkajšnjem ozračju. To potrjujejo tudi odgovori Miha Ravnika, ki je na vprašanje odgovoril, da je to vendar pluralizem. Glede partije pa je odgovoril, da v Sloveniji ne mislimo, da je človekova usoda odvisna od članstva v ZK, piše Večernji list.

Nadzor nad OD slej ko prej nujen

Približevanje hiperinflaciji je »zasluga« ekonomske politike prejšnjih vlad in njihovega nepoznavanja gospodarske mehanizma, je med drugim v obširnem prispevku pod naslovom Dodajanje vročih kostanjev poudaril Jože Mencinger. Med drugim ocenjuje, da sedanja prizadevanja vlade kažejo, da se končno, po dolgem zavlačevanju, sprejeti denarni ukrepi za brzdavanje inflacije, ki so po njegovem mnenju tudi edina prava možnost.

Mencinger meni, da bo vlada morala slej ko prej uvesti nadzor nad osebnimi dohodki, ki bo zaradi razmer v državi (vse večji del prebivalstva na robu eksistence) povečal tudi uravnilovko.

Ob predstavitvi Markovičevega programa v Zvezni skupščini

NAJPREJ »KRI IN SOLZE,« ŠELE POTEM SONCE

Še do nedavnega zelo hvaljeni Ante Marković je v sredo v zvezni skupščini doživel še en aplavz na odprti sceni. Toda tistim bolj 'firbčnim' in pozornim opazovalcem ni ušlo, da nekateri delegati predsedniku vlade ob njegovi predstavitvi Programa ukrepov gospodarske politike v tem letu niso zaploskali. Kasnejša razprava pa je dejansko pokazala, da v nekaterih okoljih – sodeč po nastopih delegatov gre predvsem za 'združene države Srbije' in Črno goro – s figo v žepu spremljajo dejavnost Markovičevega kabineta. Če je Marković še v času sestavljanja vlade imel 'nedeljeno podporo vseh subjektivnih sil v vseh okoljih', je zdaj, ob predstavitvi koncepta gospodarske prenove in ukrepov ekonomske politike, te podpore očitno konec.

Seveda pa si moramo biti na jasnem, kaj so strokovne kritike na račun vlade in kaj politikantsko nasprotovanje in ocenjevanje posameznih ukrepov ali programa v celoti. Vlada in njen predsednik sta te dni v zvezni skupščini predstavila verjetno najbolj celovit in konsistenten program stabilizacije jugoslovanskega gospodarstva in prehoda v tržni sistem. Tako s sistemskimi spremembami skuša odpraviti tiste motnje in nedoslednosti, ki onemogočajo delovanje integralnega trga ali z drugimi besedami povedano, postaviti hoče institucionalne, zakonske pogoje za delovanje trga blaga, dela in kapitala. Zato se je vlada odločila spreminjati nekatere, šele pred nekaj meseci sprejete zakone o podjetjih, bankah, finančnem poslovanju in računovodstvu, spremenili naj bi zakon o delovnih razmerjih, občutnejše preoblikovali zakonodajo s področja ekonomskih odnosov s tujino, itd. Vzporedno s tem naj bi se spreminjala tudi ekonomska politika oziroma narava ukrepov ekonomske politike. Vlada in Narodna banka Jugoslavije, kot centralna bančna ustanova, naj bi z ustrezno politiko obresti, tečaja in fiskalno politiko uravnavala gospodarske tokove in vplivala na razvojno politiko, v prvem obdobju pa predvsem zniževala inflacijo.

Toda še večji vprašaj se postavlja, če ta Markovičev program umestimo v siceršnje jugoslovansko socialno, politično, kulturno okolje. Pol države je ekonomsko že zdavnaj bankrotiralo, to je dejstvo. In temu delu države dopovedovati, da ga bodo rešili trg, podjetništvo, konkurenca in podobne reči, je podobno kot če bi utopljeno reševali s tem, da bi mu dali piti vodo. Vlada, in to je Marković zelo glasno poudaril, potrebuje za svoj program politično soglasje v državi. Toda pogledimo politično stvarnost Jugoslavije! Politični spori, popolno nezaupanje, izredne razmere v delu države in prerekanja med političnimi vodstvi onemogočajo ne samo soglasje, temveč vsaj minimalen dialog. In ne samo, da imamo v državi dva nasprotna koncepta jugoslovanske družbe, imamo že tudi dve povsem nasprotni si politični praksi, od kopije realsocializma do nekakšnih zametkov političnega pluralizma. In to, kar zdaj ponuja Marković kot recept, je v popolnem nasprotju z vse bolj prevladujočo ideologijo poli-

tičnega monizma, je v nasprotju s sistemom, kjer sta partija in vodja 'bog in batina', je v nasprotju s homogenizacijo naroda, pa če je ta še tako pozitivno usmerjena. Pluralizem lastninskih oblik, avtonomija gospodarskih osebkov, konkurenca blaga in dela, pameti in programov, podjetništvo, inici-

ativnost ljudi in podjetij, odpiranje in povezovanje s svetom, vse to so stvari, ob katerih ni nobene potrebe več po partiji in vodji, ki bi razsojala, kaj je prav in kaj ne.

Vsemogočnima partiji in vodji je Markovičev koncept gospodarske reforme nevaren, saj jima

jemlje iz rok najmočnejše orožje, to je možnost političnega arbitranja in prerazdeljevanje bogastva, bolje rečeno revščine. Zato se je treba takemu konceptu čimprej upreti; vsaj tako hitro, dokler je še mogoče z demagogijo, naštevanjem sovražnikov in obljubami – največkrat na trhljih nogah – kovati politični kapital in dokler ima politika še moč, da namesto volilcev ruši vlade.

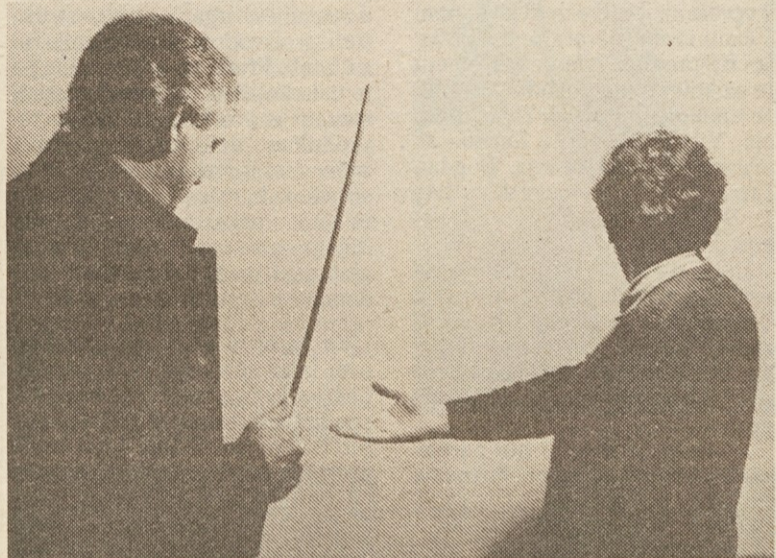
Ob vsem pa je treba še dodati, da Markovičeva vlada ni izvzeta iz pritiskov povsem konkretnih ekonomskih interesov. Verjetno bodo že v Sloveniji posledice programa, če bo dosledno izpeljan, vsaj na kratek rok hude, predstavljamo pa si, kakšne bodo denimo v Črni gori ali na Kosovu. Predstavljamo si posledice ukrepanja samo na denarno-posojilnem področju. Kaj pomaga, da osebni dohodki ostajajo na prvem mestu med izplačili, če zaradi omejitev niti denarja za plače ne bo, ali če bodo številne tovarne enostavno morale ustaviti proizvodnjo, ker neprodanega blaga ne bo mogoče nikjer prodati, itd. Vse

to bo, še enkrat poudarjam, če bo program dosledno izpeljan, stvarnost.

Zato nas ne smejo presenetiti takojšnji odzivi na Markovičev skupščinski nastop, češ da je vlada preveč optimistična, da programa ni ovrednotila, da tečajna in obrestna politika, kakršno napoveduje ni pravilna (prav prek tečaja in obresti je mogoče denar najbolj enostavno prelivati), da morajo v Zakonu o podjetjih ostati določila o možnostih posega družbenopolitičnih skupnosti v podjetja, da vlada ni pripravila socialnega programa (čeprav so za to zadolžene republike in občine!). Cinizmu pa gre pripisati izjave, češ da s temi spremembami delavski razred izgublja oblast. Delavski razred nič ne izgublja, ker oblasti nikoli ni imel, z dejansko gospodarsko prenovo bi oblast izgubile politične oligarhije. Pritrditi pa velja tistim, ki pravijo da je to zaton samoupravljanja, družbene lastnine in drugih 'vrednot'. Toda, takih vrednot, kot jih poznamo in ki so nas pripeljale sem, kjer smo, verjetno nikomur ne bo žal.

Marković – pametno! – ne obljublja veliko. Napoveduje najprej 'kri in solze' in šele potem sonce. K temu velja pritrditi, kajti zadnja leta so nas izučila: nikar ne verjemimo tistim, ki iz rokava stresajo velike besede in obljube o bližnji do 'lepše prihodnosti'. Napovedovati, kakšna bo usoda vlade in njenega programa – to presega naše sposobnosti.

Drago Balažič



Statuti podjetij in napotki RS ZSS

ALI JE SINDIKAT LAHKO SVOBODEN, ČE GA PODJETJE DENARNO PODPIRA

Nekaj je povsem na dlani: obstoječi sindikati, če hočejo ali ne, se bodo morali prenoviti, sicer jih ne bo! Ne zaradi reformskih sil v njihovih vodstvih in znotraj samih organizacij, temveč preprosto zato, ker jih v to silo logika življenja. Uvajanje tržnega gospodarstva pač prinaša svoje. Hvala bogu! Z njim, se pravi z vse jasnejšimi lastninskimi odnosi, se bo kočno vsaj vedelo, kdo je predstavnik kapitala in kdo dela. Pomeni, da očitno ne bo več dolgo, ko bo povsem jasno, kdo so v nenehnem konfliktu med delom in kapitalom pravzaprav partnerji v pogovorih. Tista, za lase privlečena zgodba, ko so nam oblastniki (tudi v sindikatih) solili pamet s tem, da je delavec lastnik proizvodnih sredstev in da potemtakem stavka sam proti sebi, se neizposno izteka.

O tem pričata zakon o podjetjih, še bolj pa njegove novele, ki jih je pripravila Markovičeva vlada. V tem trenutku, ko podjetja hitijo s sprejemanjem svojih z zakonom o podjetjih usklajenih statinov, pa se nam poraja nadvse zanimivo in pomembno vprašanje: kako se bo v novih okoliščinah organiziral in postavil sindikat? Že res, da bo potrebno kar v najkrajšem času, vsekako pa do kongresa, razčistiti dilemo, ki, če imamo pred očmi mednarodne konvencije s tega področja, sploh ne bi smela biti nobena dilema več in ki zadeva princip organizacijske strukture in demokratični volilni mehanizem v sindikatih, toda vse se začne in končuje prav v podjetjih. Zakaj?

Odgovor je razmeroma preprost. Če se bodo sindikati v podjetjih po svoji ali čigar koli volji podajali v odvisnosti od delodajalcev, ne glede na to, ali gre za družbena, državna, mešana, delničarska, zasebna ali drugačna podjetja, potem je jasno, da ne bomo mogli govoriti o neodvisnosti tudi višjih oblik njihove organiziranosti. Mednarodna konvencija št. 98, ki varuje sindikalne pravice pred vmešavanjem delodajalcev in njihovih organizacij (naša država jo je ratificirala že daljnega leta 1958) je pri tem zelo jasna: »Organizacije delavcev ali delodajalcev morajo biti zavarovane pred vsemi vmešava-

nji enih na račun drugih, neposredno ali posredno, ali prek njihovih agentov ob njihovem ustanavljanju, delovanju in upravljanju. Za vmešavanje se po tem členu štejejo ukrepi, s katerimi se ustanavljajo organizacije delavcev, ki so pod vplivom delodajalcev ali organizacije delodajalcev, kakor tudi vzdrževanje delovnih organizacij s finančnimi sredstvi delodajalcev, ali drugače z namenom, da te organizacije nazorujejo delodajalec ali organizacije delodajalcev.«

Tako torej mednarodna konvencija. Kaj pa statuti naših podjetij? Najprej je trega povedati, da so za zdaj iz razumljivih vzrokov (novele zakona o podjetjih) še zelo redka podjetja, v katerih so že sprejeli statut. Zvečine jih šele pripravljajo, kar z drugimi besedami tudi pomeni, da za zdaj še ni moč dati celovite sodbe o statutarnih določilih, ki opredeljujejo ustanavljanje in delovanje sindikalnih organizacij. Alfred Golavšek, vodja raziskovalnega centra pri RZ ZSS, nam je povedal, da sicer pripravljajo analizo, ki pa je spričo okoliščin ni pričakovati pred začetkom prihodnjega meseca. Nekaj več sreče smo imeli na slovenskem družbenem pravobarnilstvu samoupravljanja, kjer je Viktor Leskošek v analizi »uskklajevanje organiziranosti in statinov OZD z določili zakona o podjetjih« bolj registral kot komentiral: »... Sodelovanje s sindikatom je načelno opredeljeno, razen v enem primeru, ko ni nobene določbe, v drugem pa najprej, da podjetje omogoča svobodno delovanje sindikata, potem pa tudi, da podjetje podpira dejavnosti sindikata, če je v interesu podjetja, deluje pa v prostem času.« Tudi on nam je dejal, da je potrebno za zdaj vsa ta določila jemati z določeno rezervo in biti previden pri njihovi javni rabi.

Dokončnih sodb torej ta trenutek še res ni mogoče dati, tembolj, ker se bodo stvari skladno s prenavljanjem samih sindikatov, verjetno še precej spreminjale. O statutih podjetij oziroma tistih njihovih določbah, ki se nanašajo na sindikat, lahko razmišljamo torej le skozi prizmo omenjene mednarodne konvencije in pa stališča RS ZSS, ki ga je na seji družbenega sveta

za vprašanja družbene ureditve izrazil član predsedstva RS ZSS Ladimir Brolih in po katerem je »vprašanje preobrazbe in organiziranosti delavcev v sindikat izključena pravica članov sindikalne organizacije«, kar z drugimi besedami pomeni, da namesto njih nihče drug ne more razpravljati niti odločati o podobi sindikalne organizacije. In če stvar zaostriamo: tudi podjetja ne!

Tu pa se stvari začnejo zapletati. Najprej s »predlogi za opredelitev vloge sindikata v statutu podjetij«, ki jih je izobilnoval RS ZSS in jih kot napetek osnovnim sindikalnim organizacijam ter verjetno tudi strokovnim službam objavil v 6. št. Sindikalnega poročevalca. V tem besedilu se RS ZSS, vsaj po mojem mnenju, na začetku pravilno sklicuje na »mednarodni sporazum o ekonomskih, socialnih kulturnih pravicah, ki ga je Jugoslavija podpisala leta 1971« in poudarja, da »sindikat deluje svobodno brez omejitev, skladno s svojim statutom oziroma pravili. Vodstvo slovenskih sindikatov, konsistentno s svojim stališčem, da sta delovanje in organiziranost sindikata stvar članstva in statuta sindikata«, poziva »naj bodo v statutu podjetja zato le obveznosti in odgovornosti samoupravnih in poslovodnih organov do sindikata«. Načelno vse v redu in prav. Zatakne pa se pri predlogih, »ki pomenijo minimalni obseg opredelitve vloge sindikata v statutih podjetjih, ki ga zahteva Zveza sindikatov Slovenije«, pri čemer utegne postati omenjena konsistentnost vprašljiva. Vodstvo slovenskih sindikatov namreč zahteva, naj se v temeljnih (splošnih) določilih statuta podjetja glede položaja sindikata med drugim tudi določi:

- a) prostorske, gmotne in druge možnosti za delo,
- b) možnost opravljanja sindikalnega dela med delovnim časom in plačilo za to delo, skladno z opredelitvami v sindikalnih listah.

In natanko tako so v nekaterih podjetjih tudi ravnali. V statut podjetja »Tomas« iz Kopa so med drugim zapisali, da »podjetje zagotovi sindikatu prostor za delovanje ter sredstva na osno-

vi programa sindikata ter na osnovi delitve dobička (?), op. I. K.) kot tudi, da »ima sindikat v podjetju lahko profesionalnega delavca«. Podobno so ravnali v mariborski Hidromontaži, kjer so v statutu podjetja, o katerem so dne 2. izvedli referendum, določili, da je potrebno sindikatu »zagotoviti prostorske in materialne pogoje za njegovo delovanje«. V mariborskem Tamu so šli še dlje: »Podjetje je dolžno zagotoviti ustrezne materialne pogoje in strokovno pomoč za uspešno delovanje organov sindikata v podjetju...«

Kaj nam povedo vsa ta določila? Najprej se, moramo vprašati: ali bo sindikat, ki mu podjetje nudi prostorske, gmotne in druge možnosti za delo in ki sindikalnemu aktivistu za njegovo sindikalno delo med delovnim časom nudi ustrezno denarno nadomestilo, res še neodvisen in svobodni. Če imamo pred očmi vse tisto, kar smo zapisali na začetku, potem je odgovor bolj ali manj jasen. Glede na takšna določila v statutih podjetij, sindikat poslej vsaj na normativni ravni kljub lepo – zvenečim načelnim določilom o svobodi sindikalnega organiziranja in neodvisnosti ne bo popolnoma nič bolj neodvisen, kot je bil oziroma ni bil že doslej. Prav tako je verjetno odveč poudarjati, kar ste najbrž opazili že sami, da so s takšnimi določili v statutih podjetij, ki jih lahko jemljemo kot posledice »direktiv« RS ZSS, kršene vse tiste mednarodne konvencije o svobodi sindikalnega organiziranja, ki posebej prepovedujejo denarno ali kakršno koli drugačno vzdrževanje sindikata s strani delodajalca oziroma podjetja. Seveda ne bi radi sodili dneva pred nočjo, kar pomeni, da bo končno sodbo o vseh teh vprašanjih vendarle dala praksa. Kljub temu pa verjetno ne bi bilo odveč, če bi si že zdaj zelo jasno odgovorili na vprašanje »kakšen neodvisen sindikat imajo v mislih njegovi prenovitelji?« in »ali ga morebiti kdo med njimi namerno ne potiska v stare kalupe«, ker ima pri tem pač takšen ali drugačen račun. Vsekakor pa bi bilo veliko manj dvomov in vprašanj, če bi nam vsem skupaj vsaj na normativni ravni uspelo uskladiti naša načelna stališča s konkretnimi predlogi in napotki.

Ivo Kuljaj

Kolektivna pogodba: pogoji, pod katerimi delavci ponudijo svoje delo delodajalcem

PLAČA NA PODLAGI DELA, NE PA FORMALNE IZOBRAZBE

V slovenskih sindikatih so po podatkih Braneta Mišiča, vodje sveta za delitev pri RS ZSS, prvi v Jugoslaviji pripravili elemente za kolektivne pogodbe, ki bodo v novi gospodarski ureditvi osnova za določanje osebnih dohodkov in drugih pravic, ki izvirajo iz dela, tistim delavcem, ki bodo delali ali v mešanih ali v zasebnih podjetjih. V pretekli številki Delavske enotnosti smo zapisali, da so ti »elementi« že doživeli preizkus pri skupini izvedencev, ki se poklicno ukvarjajo z delitvijo. Tokrat bomo podrobneje predstavili »elemente« ter mnenja strokovnjakov o njih.

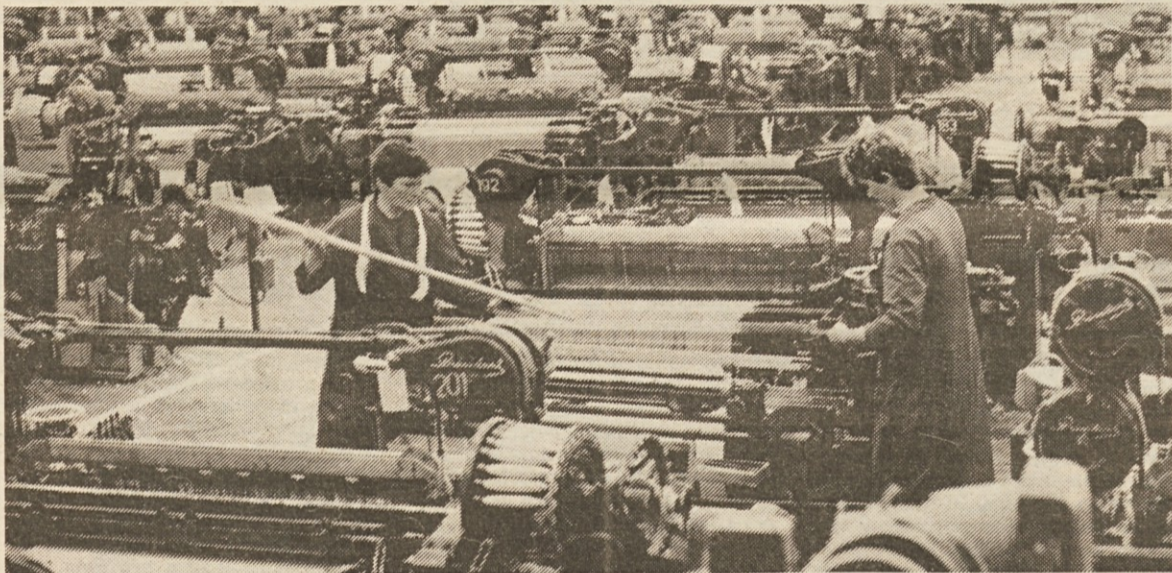
Najprej poskusimo odgovoriti na vprašanje, kaj je kolektivna pogodba in zakaj jo pripravljajo. Poglejmo, kako kolektivno pogodbo opredeli predlog novega zveznega zakona o osnovah delovnih razmerij. Pogodba vsebuje pravice, obveznosti in odgovornosti delavcev, ki delajo pri zasebnih delodajalcih in v mešanih podjetjih, ter obveznosti in pravice organizacij in delodajalcev. V pogodbi se določijo način in obseg uveljavljanja pravic iz zakona o delovnih razmerjih in drugih, za delavca in delodajalca pomembnih pravic ter način in postopek za reševanje sporov. Zraven sodijo tudi pravice, ki jih podjetja urejajo s svojimi splošnimi akti. Pogodba se sklone najprej na ravni federacije, pa na republiški ravni ter na ravni posameznih dejavnosti. Podpisnika sta na eni strani sindikat, na drugi pa gospodarska zbornica ali kaka druga splošna organizacija delodajalcev. Pogodba je pisna, sklenjena za določen ali nedoločen čas, na njeni osnovi pa posamezni delavci sklepajo pogodbe o delu z delodajalci.

Plače omejene samo navzdol

Iz tega povzetka petih členov, v katerih se v Zakonu o delovnih razmerjih obravnava kolektivna pogodba, je videti, da bo le-ta nadomestila dosedanje družbene dogovore, samoupravne sporazume in sindikalno listo ali bolje povedano prevzela njihovo vlogo, v marsičem pa tudi vsebino. Vsekakor pa moramo ob tem poudariti, da bodo razlike med stari in novim sistemom delitve takšne: zdajšnji razvidi del in nalog, na osnovi katerih so nastali slavni in zabetonirani delokrogi, bodo odpadli. Delavci bodo sprejeti na delo na podlagi svoje strokovne usposobljenosti za dela, ki so v podjetju za to strokovno znanje predvidena. Osnovni osebni dohodki bodo uvrščeni med stroške, osebni dohodki za uspešnost pri delu pa ne bodo omejeni. Skratka, sindikat si je izbral, da bodo plače omejene na spodnjem koncu, ne na zgornjem. Osnovna plača naj bi bila (čeprav še nekaj časa tega ni mogoče v celoti pričakovati), pokritje za dostojno življenje, nagrade za uspešnost pa stvar vsakega podjetja posebej. Nova kategorija plače bo soudeležba delavcev pri dobičku – kadar bo ta dovolj velik, bodisi v obliki 13. in 14. plače ali v obliki delnic. Osnovne plače bodo razporejene v nekaj razredov in med njimi bodo določena razmerja glede na najbolj enostavna opravila. V posameznih panogah bo mogoče določiti večje razpore (nikakor pa ne manjših).

S spremembami naj bi odpravili sedanjo zmedo v politiki delitve osebnih dohodkov in popolno nestimulativnost politike delitve.

To pa je že del odgovora na vprašanje, zakaj kolektivna pogodba. Drugi del odgovora tiči v spreminjanju gospodarske ureditve. Ta se spreminja v tržno, priznava več oblik lastnine kapitala, priznava trg delovne sile, trg kapitala prav tako kot trg dobrin. Delavec nastopa v dvojni vlogi: kot delojemalec in podjetnik. Priznava podjetništvo, osebno spodbudo in aktivnost in zato sistem delitve, v katerem je bilo vse predpisano »na milimeter natančno«, ne more več obstati, ker bi škodil uveljavljanju tržnega gospodarstva pri nas.



Da takšna, tržnemu gospodarstvu primerna politika delitve dohodka, osebnih dohodkov in dobička, terja določene spremembe tudi v sami sindikalni organizaciji, pa presega okvir tega zapisa ter o tem (o nalogah sindikata in usposabljanju sindikalnih aktivistov za te naloge) kdaj drugič.

Plačilni razredi

Elementi za kolektivne pogodbe, ki jih je pripravil svet za vprašanja delitve pri RS ZSS, predlagajo eno od dveh različic relativnih razmerij delovnih opravil do najbolj enostavnega dela. V prvi obliki, pri kateri so avtorji upoštevali statistične podatke o izplačanih osebnih dohodkih po poklicih in dejavnostih, sega razpon od nekvalificiranega delavca (enostavna, rutinska dela) do strokovnjaka z visokošolsko izobrazbo od 1 do 2,5 za osnovno plačo. Ta model temelji na osnovnih plačilnih razredih (osem jih je), ki pa bi jih lahko širili na podrazrede.

Na podlagi izhodišča za družbeni katalog tipičnih del in nalog iz samoupravnih sporazumov dejavnosti, na katerih bi določili relativna razmerja sestavljenosti del in nalog, pa bi dobili nekoliko večje razpore: od 1,00 za rutinsko delo do 3,20 za najbolj zahtevna dela in naloge. Tu področja dela sicer temeljijo na strokovnem znanju, vendar so nekotikanj širša. Takšen model, pravi Brane Mišič, je osnova večini kolektiv-

nih pogodb v tržnih gospodarstvih.

Tako postavljena razmerja naj bi bila minimalna in jih je moč v posameznih dejavnostih, podskupinah ali celo v podjetjih postaviti na višjo raven.

Profesionalci, ki se ukvarjajo z vprašanji delitve in ki so skupaj s člani sveta za vprašanja delitve pri RS preleli ponujene elemente za kolektivne pogodbe, so bili: že upokojeni profesor Ilija Jurančič, Viljem Nemeč z Zavoda za organizacijo poslovanja, Bogdan Lipičnik z Ekonomske fakultete ter Stane Uhan s Šole za organizacijo dela.

Ilija Jurančič je o »plačilnih razredih« menil, da je druga različica primernejša od prve (realnejši razponi), bi pa bilo treba bolj natančno razložiti, kako je posameznik lahko uvrščen v katero kategorijo.

»Kategorije morajo biti narejene na osnovi dela, ne formalne

Eno izmed najpomembnejših vprašanj vsebine kolektivne pogodbe je najnižja plača: kaj vse naj vpliva nanjo, kolikšna naj bo? V elementih je o tem zapisano takole: vrednost dela (cena delovne sile) je osnova za planiranje, kalkuliranje in izplačila delavcem za doseganje z organizacijsko strukturo proizvodnje predvidenih rezultatov. Vrednost delovne sile pa je tista količina življenjskih sredstev, ki je potrebna za fizično reprodukcijo delovne sile. Osnova za izračun je košarica življenjskih stroškov, ki jo je pripravil Inštitut za ekonomske raziskave; v ceno dela pa niso všteti dodatki, ki se plačujejo nad vrednostjo cene dela.

Za najnižjo plačo se uporablja tudi izraz »človeka dostojno življenje«, ki pa v naših sedanjih gospodarskih razmerah ne bi mogel biti bolj napačen. Ilija Jurančič je presodil, da bo le-ta po višini ver-

jetno še nekaj časa morala biti bližje življenjskemu minimumu kot plači, ki bi zagotavljala človeka dostojno življenje, ker podjetja v Sloveniji enostavno nimajo dovolj denarja, da bi zagotovila tako visok najnižji osebni dohodek.

Stane Uhan je poudaril, da bo košarica življenjskih potrebščin še naprej ostala pomembna skrb sindikata, saj jo bo treba nenehno preverjati, spreminjati, usklajevati s spremembami v rasti družbenega proizvoda, produktivnosti itd.

Glede košarice je imel zanimivo mnenje Viljem Nemeč: pri nas, v Sloveniji, je tako povprečna družina številčno manjša, kot jo računajo na Zahodu (tam je štiričlanska) prav tako sta pri nas večinoma zaposlena oba zakonca. Ali bi v tem primeru morali spreminiti davčni sistem in obdavčiti družinski dohodek ali pa preiti na enega zaposlenega, s tem, da dobi drugi zakonec družinski dodatek.

Zdajšnja sindikalna lista naj bi bila osnova za uveljavljanje nadomestil osebnih dohodkov, dodatkov za delovne razmere in za sredstva skupne porabe, ki naj bi jih delavci v okviru kolektivne pogodbe iztržili od delodajalcev. Iz razprave smo razbrali, naj bi vse te pravice, zlasti glede dodatkov in skupne porabe (denimo, stanovanjska sredstva) spravili na realni obseg, ne pa nekaj dodajali vseprek, kot se dogaja zdaj. Tudi kilometrino naj bi nadomestili

z vnaprej prizanim določenim obsegom stroškov. Zanimiva razprava se je razvila spet ob drugem delu plač, tistem, ki naj bi bil odvisen od uspešnosti poslovanja: stimulacij za nadpovprečne dosežke in soudeležbo pri dobičku.

Spet 13. plača?

V sindikatih so glede večje uspešnosti dela in gospodarjenja predvideli merjenje v obliki akordov, norm, posamičnih in kolektivnih meril, za dosežke na področju inovacij pa vsaj 10-odstotni delež inovatorja v izkazanem inovacijskem dobičku. Za delitev dobička predlagajo 13. in 14. plačo ali pa tako imenovane delavske delnice kot soudeležbo pri dobičku. Ilija Jurančič meni, da je priprava meril za ocenjevanje uspešnosti dela stvar strokovnjakov in poslovodstva, ne sindikata. Merila za ugotavljanje uspešnosti bo treba pripraviti, tudi za delavce, ki pripravljajo proizvodni proces, ne le za proizvodne delavce. Pri proizvodnih delavcih je namreč razlike v uspešnosti moč meriti v odstotkih ali največ nekaj deset odstotkih, pri organizatorjih dela pa te razlike narastejo po mnogokratnikih in zato pri njih tega vprašanja ni mogoče reševati samo z dodatnimi odstotki pri plači, ampak tudi s prerazporejanjem na ustrezna delovna mesta.

Viljem Nemeč meni, da bi bili 13. in 14. plača, ki bi ju izplačali delavcem pred odpušči, prav primerna oblika soudeležbe pri dobičku in dodaja, da bi hkrati lahko odpravili vse počitniške zmogljivosti, last podjetij. Morali pa bi določiti, katera je spodnja meja dobička, nad katero ga je mogoče deliti s podjetnikom. Pravi, da podjetja, ki ne bi ustvarila vsaj 10-odstotnega dobička, ne bi smela biti več deležna niti bančnih posojil, saj ne bi bila več sposobna razvoja.

Normiranemu delu so štete ure

Glede merjenja nadpovprečne uspešnosti zaposlenih meni, da bi sindikat moral imeti jasno stališče, da bi skupaj s stroko, tehnologijo in vodstvom (ekipa, ki opredeli norme) naredili red na tem zelo kaotičnem področju (norme je ponekod moč presežati tudi dvakrat ali celo trikratno, svetovne izkušnje pa kažejo, da je še normalno največ 30-odstotno presežanje fizičnih norm). Na Zahodu sicer normiranje dela zaradi vse večje avtomatizacije delovnih procesov opuščajo in še normirajo kakih 14 odstotkov vseh del. Pri nas zaradi stanja v gospodarstvu normiranja del še ni mogoče množično opuščati. Bi pa bilo prav, da bi pri razvrščanju v plačilne razrede delavci, ki delajo na normo, dobili vsaj 20% višjo osnovno plačo kakor enako kvalificirani delavci brez nje.

Za konec tega bežnega pregleda možne vsebine kolektivne pogodbe, v katerem se nismo dotaknili vrste podrobnosti, niti plač ustvarjalnih in poslovodečih delavcev (te zadeve pripravlja zbornica), navajamo še zanimivo misel Filipa Rožanca iz Železarne Ravne, sicer člana Sveta za vprašanja delitve pri RS ZSS, glede dodatka k plači na leta službe. Dejal je, da ne bi bilo slabo iz prakse držav s tržno ekonomijo prenesti navado, da delavec z leti službovanja (na istih delih) dobi določen dodatek k osnovni plači. V Avstriji, na primer, dobi bančni uslužbenec po tridesetih letih dela za 40 odstotkov večjo plačo, kakor začetnik na enakem mestu. To je neke vrste plačilo za minulo delo, je dejal Filip Rožanc.

Boris Rugelj

Finančni zlom obalno-kraškega zdravstva

STAVKA RAZGALILA VZROKE ZA BOLEZEN

»Stavko sicer prekinjamo, vendar pa je ne zaključujemo,« je razglasila voditeljica stavkovnega odbora, odrezava fizioterapevtka Vanda Zajc iz izolske bolnišnice, ob koncu protestnega zbora v tej bolnišnici minuli ponedeljek. Stavko, ki je pod vodstvom sindikata trajala štiri ure, so vnaprej napovedali kot opozorilno prekinitev dela. Če se razmere na zdravstvenem področju kaj bistveno ne bodo spremenile, jo bodo septembra nadaljevali.

Ta kratka, a zelo odmevna stavka 12. junija je požela podporo na vsem obalno-kraškem območju, saj je vključila zdravstvene ustanove vse od Sežane pa tja do Portoroža. V njej je sodelovalo približno 3000 delavcev, ki pa so hkrati poskrbeli za to, da so nemoteno delovale tiste službe, ki skrbijo za nujno zdravstveno pomoč.

Začelo se je v izolski bolnišnici

Stavka je razgalila večmesečne nevdružne finačne razmere v obalnem zdravstvu, ki so se stopnjevale tako daleč, da je moralo počiti. Najprej je zavrelo v transportno-higienskem oddelku izolske bolnišnice, kjer delajo najslabše plačani delavci – snajilke, strežnice, transportni delavci. Seveda so bili povod za nezadovoljstvo nizki osebni dohodki.

Na sam dan opozorilne stavke smo zato najprej obiskali ravno te delavce. Svojo sobico imajo v kletnih prostorih bolnišnice. Bil je ravno čas malice in v sobici se je trlo delavk – moških je bilo vmes bolj malo. Malical pa je le eden izmed transportnih delavcev. »Malice ne jemljemo,« so povedali v en glas, »saj je predraga, pet tisočakov. Če bi jedli še kosilo, ki je približno dvakrat dražje, bi nam od plače ostalo bore malo.«

Idi Vuk, mladi materi samohranilki z dvema otrokoma, je šlo skoraj na jok, tako da sploh ni mogla govoriti. Drugi so povedali, da kar štiri dni ni imela kaj dati jesti svojima otrokoma. V službi ničesar ne je, njena poglavitna skrb je ta, kako sploh preživeti z nekaj čez sto starimi milijoni, kolikor je nanesele njena plača v maju.

Prejšnji petek so jim sicer plače dvignili za 35 odstotkov, tako da je zdaj najnižji osebni dohodek 175 starih milijonov. A kako preživeti s tem denarjem še dva otroka, ob podivjani inflaciji in naraščajoči draginji? Transportni delavec **Asim Hanič** je povedal, da je zdaj sicer prejel 260 starih milijonov – prej jih je 123 – vendar z vsemi dodatki vred, torej tudi s potnimi stroški. To pa še zmerom ni dovolj za tričlansko družino, čeprav je tudi žena zaposlena, a zdaj pričakuje drugega otroka.

Grožnja z milico

»Radi bi dobivali takšno plačo, da bi lahko živeli človeka dostojno življenje, saj smo vendar ljudje,« so kričali vsevprek. »Se no gavnice si kupujem na kredit. Edina sreča je, da sem sama brez družine,« je potožila **Fadila Durić**.

Veliko pripomb je letelo tudi na družbenopolitične organizacije v izolski bolnišnici. Teh sploh ni čutiti, zlasti pa ni čutiti sindikata. »Predsednica sindikata je celo rekla, da bo pripeljala milico, če bomo štrajkali. Šele pozneje, ko smo zbrali 60 podpisov in opozorili, da

tako ne moremo več živeti in delati, so našo pobudo vzeli zares,« je nadaljeval **Hamzić** in pribil: »Kakšen pa je to sindikat, ki ne podpira interesov delavcev.«

Delavci higiensko transportne službe so hkrati izrekli veliko pikrih pripomb na rovaš slabe organizacije dela v izolski bolnišnici. Delovne razmere so zelo slabe in eden je omenil, da »v isti obleki vozi tako hrano kot mrliče«, drugi, da je »v istih čevljih doma, na cesti in v bolnišnici,« spet tretji, da »v samskem domu sploh ni tople vode« in tako naprej.

Sicer pa je bilo med štiriurno stavko, ki jo je organiziral regijski



Vanda Zajc

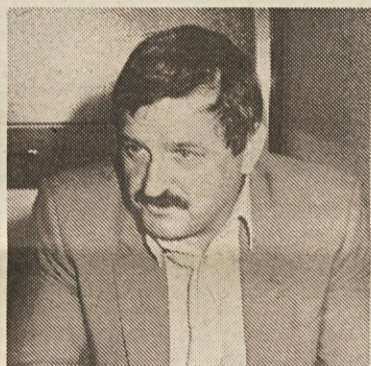
odbor sindikata delavcev v zdravstvu, v bolnišnici mirno. Na zunanaj, po hodnikih, sploh ni bilo čutiti, da je bil ta dan kaj drugačen od drugih. Le mogočni hodniki izolske bolnišnice so bolj samevali, le sem in tja je bilo na kakšni klopici videti osamljenega bolnika. Pacientka **Majda Kramelj** z infekcijskega oddelka je povedala, da je že prej vedela za štrajk in da so zato že zjutraj za vse bolnike lepo poskrbeli. Tudi zbor delavcev ob pol dvanajstih se je končal v dobre pol ure.

O tem, kakšne razmere vladajo v zdravstvu in obalno-kraškem območju, je najbolj slikovito povedal **dr. Alojz Zorn**: »Tako resnih razmer v zdravstvu še nisem doživel. In to po petnajstih letih dela. Sem sicer eden izmed tistih, ki v bolnišnici največ zaslužijo, zato se ne bi mogel pritoževati tako kot strežnice, ki s svojo plačo ne morejo živeti. Sam nekako preživim. Opozoril pa bi rad na nekaj drugega – na osiromašeno zdravstvo, saj praktično nimamo sredstev za enostavno reprodukcijo. Na našem oddelku v bistvu stavkamo že dva meseca, ker smo morali kar za tretjino skrajšati operativni program. Naše aparature so popolnoma dotrajane. Vsak dan tehnološko bolj zaostajamo in skrbi me, ker svojega znanja ne moremo izkoristiti in uporabiti.«

Dr. Zorn je s tem opozoril tudi na drugo, manj javno znano plat medalje obalno kraškega zdravstva. Kar zadeva nizke osebne dohodke in pa nasploh gmotni in organizacijski položaj v zdravstvu, so razmere po vsej Sloveniji približno enake – posamezni odtenki pa so vendarle različni oziroma značilni za posamezno regijo.



Najprej je zavrelo na transportno higienskem oddelku izolske bolnišnice.



Janez Jug



Majda Kramelj

Izvršni odbor ROS delavcev v zdravstvu in socialnem varstvu ZA 20. SEPTEMBER NAPOVEDANA STAVKA

»Zahtevamo, da se skrajno zaostrenim razmeram v slovenskem zdravstvu nameni izjemna pozornost, tako na predsedstvu republiških sindikatov kot v republiški skupščini,« je dejal **dr. Jože Arzenšek** na zadnji seji izvršnega odbora republiškega odbora sindikata delavcev v zdravstvu in socialnem varstvu Slovenije.

Delegacija ROS je bila sicer pri predsedniku republiškega izvršnega sveta **Dušanu Šinigoju** in ga seznanila z razmerami v zdravstvu. Predsednik IS je zagotovil, da se bodo sklepi skupščine o družbenih dejavnostih dosledno uresničevali, vendar pa – kot je opozoril **dr. Dušan Bavdek** – zdravstvo od obljub ne more več živeti, saj se jih je nabralo že na kupe. Zadeve se namreč po navadi zataknejo na ravni občine.

Izvršni odbor ROS delavcev v zdravstvu in socialnem varstvu je napovedal za 20. september splošno stavko v slovenskem zdravstvu in socialnem varstvu, če se razmere na tem področju do takrat ne bodo uredile. To pa ne pomeni,

da ne bi do stavk prihajalo po posamičnih regijah že poprej. Tako so 12. junija opozorilno stavkali štiri ure že na obalno-kraškem območju, za 26. junij pa jo napoveduje tudi gorenjska regija.

Republiški odbor sindikatov delavcev v zdravstvu in socialnem varstvu zahteva, da začno v republiki sistemsko reševati težave v zdravstvu, ne pa od danes do jutri oziroma tedaj, ko kje počí. V času inflacije je namreč čas najpomembnejši dejavnik. Dozdajšnje izkušnje so takšne, da dane obljube oziroma sklepi niso bili izpolnjeni, če pa so kdaj bili, so bili z veliko časovno zamudo. Zakaj ne bi zdravstvenih težav enkrat rešili tako, da bi točno vedeli, kako bodo lahko jutri poslovali?

O participaciji v zdravstvu pa naslednje: IO ROS delavcev v zdravstvu in socialnem varstvu participaciji ne nasprotuje, obvezno pa bi morali bolj upoštevati socialno kategorijo zavarovancev in pobiranje doplačil umakniti iz zdravstvenih ordinacij.

M. F.

Obalno-kraški zdravstveni delavci poudarjajo, da se je njihova dejavnost znašla v zaostrenih kritičnih razmerah predvsem zaradi neustreznega načina financiranja in organiziranja, pa tudi zaradi latnih pomanjkljivosti in slabega dela v zdravstvenih ustanovah. Ekonomski in socialni položaj zaposlenih je zato vse prej kot zadovoljiv.

Zdravstveni center v Kopru je dobesedno bankrotiral, saj se otepa s 23 milijardami dinarjev nako-pičenih dolgov. Delavci so za izboljšanje likvidnosti zato zahtevali sprotno plačevanje opravljenih storitev in zaračunavali zamudne obresti za neplačene obveznosti.

Izenačenje z gospodarstvom

Stavkajoči so med svojimi zahtevami tudi zapisali, da se potegujejo za usklajitev gmotnega položaja delavcev v zdravstvu z delavci v gospodarstvu. Zahtevajo tudi

Osebni dohodki v kopskem zdravstvenem centru so se ob zadnjem izplačilu povečali za 35 odstotkov. Tako zasluži zdravnik specialist za redno delo 5,5 milijona dinarjev, zdravnik v zdravstvenem domu 4,68 milijona dinarjev, višja medicinska sestra 3,87 milijona dinarjev, srednja medicinska sestra 3,13 milijona dinarjev in strežnica 1,87 milijona dinarjev. Štirje zdravniki so zaslužili po dobrih 10 milijonov dinarjev, vendar so opravili dvojno število delovnih ur.

sanacijo ekonomskega položaja bolnišnice.

Če sami ne bodo zmogli premagati nastalih likvidnostnih in drugih težav, bodo zatevali usklajitev nacionalnega programa zdravstva v Sloveniji z obstoječimi možnostmi. Kritične puščice so pri tem letele tudi v sam vrh slovenskega zdravstva, to je v komite za zdravstvo in socialno varstvo in v zdravstveno skupnost Slovenije. Zahtevali so, naj učinkoviteje opravljata svoje delo. Prav tako pa so tudi zahtevali, naj v republiških sindikatih določijo najnižjo vrednost dela v zdravstvu, saj razvrednotenje cen dela zaposlenih v zdravstvu in socialnem varstvu presega vse meje.

Republiški odbor sindikata delavcev v zdravstvu in socialnem varstvu so stavkajoči z obalno kraškega območja pozvali, naj organizira splošno zdravstveno stavko v republiki, da bi tako razgalili prave vzroke za bolezen, ki pretresa naše zdravstvo. Kot rečeno, so sami svojo stavko 12. junija le začasno prekinili in jo bodo septembra nadaljevali, če se razmere do tedaj ne bodo uredile.

Na koncu smo povprašali še **Janeza Jugo**, direktorja izolske bolnišnice, kaj meni o stavki in o samih razmerah v bolnišnici. Tako le je odgovoril: »Stavka je oblika pritiska, da bi vsi tisti, ki so za to odgovorni, pospešili reševanje problematike v zdravstvu. Osebni dohodki so pri tem le vrh ledene gore. Poiskati bi morali sistemske rešitve na ravni republike. Morali pa bomo marsikaj postoriti tudi v domači hiši, dogovoriti se o tem, kaj in kako bomo za naprej delali. V izolski bolnišnici smo zabredli v takšne težave, da ne moremo več sami skrbeti za socialno varnost ljudi in normalno poslovanje bolnišnice. Zato pričakujemo ukrep družbenega varstva.«

Marija Frančeškin

Prepričevanja in dokazovanja o nevdružnih razmerah v živinoreji še posebej v prirerji mleka, so čedalje bolj podobna klicem vpijočega v puščavi. Tako vsaj trdijo predstavniki Slovenske kmečke zveze, ki so zaradi tega tudi napovedali opozorilni bojkot oddaje mleka in mesa (živine) za 29. junij. Odločitev je nepreklicna, pravijo, in niti za las je ni zamajal niti ponovni pogovor predstavnikov vseh prizadetih pri podpredsedniku slovenskega izvršnega sveta Janezu Bohoriču. Obeta se nam torej prvi kmečki štrajk v novejši zgodovini.

Nezadovoljni rejci, ki menijo, da ob sedanjih visokih cenah mleka v trgovinah (pa tudi cenah mesa), dobijo za svoje delo odločno premalo, so bojkot napovedali že pred dvema mesecema. Toda ostalo je le pri groznjah, saj so verjeli obljubam, da bodo s sprostitvijo cen in ustreznim popravljanjem odkupnih cen le dobili tudi svoj pravi delež. Tega pa je, in to zdaj vsi priznavajo, močno spodjedla divja inflacija.

Po računih Marjana Podobnika, predsednika zveze slovenske kmečke mladine, naj bi tako kmetje s 3461 dinarji za liter oddanega mleka, po kolikor jim ga bodo plačali šele sredi prihodnjega meseca, dobili plačanih komaj polovico proizvodnih stroškov. Drugačni, bolj realni, vsekakor pa ne toliko zaskrbljujoči so računi Tine Grubelnik iz Kmetijskega inštituta Slovenije. Zato, ker je vse mogoče izračunati in marsikaj tudi obrniti tako kot pač komu najbolj ustreza, nekateri zamerijo kmečki zvezi enostranskost, če ne že kar škodljivo zaletavost.

In če smo v Sloveniji tudi z uveljavljenimi odkupnimi cenami mleka navsezadnje priznali in »uzakonili« izračune Kmetijskega inštituta Slovenije (ena od zahtev SKZ) bi bilo razumno in pošteno, da breme inflacije, ki zdaj pritiska na vse, delno pomagajo vendarle nositi tudi rejci. Ves nespোরazum okrog mleka naj bi se po besedah Ivana Omana, predsednika Slovenske kmečke zveze, na pogovoru pri Janezu Bohoriču strnil okrog vprašanja, kdo naj

Pred velikim kmečkim puntom

DRŽAVA, POMAGAJ!

nosi zdaj to breme inflacije. »Mi smo povedali, da tega bremena ne mremo nositi in ga tudi ne bomo nosili,« je bil odločen.

Kdo naj ga potem nosi? Mlekarna, ki na domačem trgu (slovenskem namreč) prodaja čedalje manj mleka in izdelkov? Že sedanje cene so namreč previsoke in v primerjavi s čedalje bolj agresivnim nastopom proizvajalcev iz drugih območij države, kjer je mleko cenejše in so zato cenejši tudi izdelki, izgublajo konkurenčni boj. Ali kdo tretji? Vprašanja so brez odgovorov, ki bi zadovoljila ene ali druge.

Seveda je razumeti jezo rejcev, ki bodo za zdaj oddano mleko do-

bili čez mesec dni (natančneje po 45 dneh od uveljavljene odkupne in tudi nove prodajne cene mleka) le polovico sedanje maloprodajne cene mlaka. Takrat, ko bodo namreč dobili mleko plačano, bo maloprodajna cena mleka že višja, njihov delež v delitvenem razmerju pa bo padel na borih 30 odstotkov. Zato s prstom kažejo na mlekarne in trgovino, ki naj bi pobrala večji del zaslužka.

Predelovalcem so takšni očitki prišli do živega, zato so nanje odgovorili posredno z natančno izračunanimi delitvenimi deleži, ki so jih pripravili in objavili pri svojem poslovnem združenju. Po teh podatkih so delitveni deleži na-

slednji in po svoje zares zgovorni: 30 odstotkov rejci, 3 odstotke organizatorji proizvodnje, 42 odstotkov predelava in kar 25 odstotkov trgovina.

Ni čudnega, če so v iskanju rešitev, kako bi obrnili in v svoj, vse bolj prazen žakelj, spravili znotraj reprodukcijske verige še kakšen dinar, pomislili tudi na popravek teh delitvenih razmerij.

S trgovino naj bi se dogovorili o morebitnem popravku marž. Ker pa so te po zastrjevanju trgovcev že zdaj prenizke, najbrž to ni preveč uporabna ideja. Seveda pa je tu še denimo popravek plačilnih pogojev. Tako ni nobena skrivnost, navsezadnje je to na



pogovoru pri podpredsedniku IS potrdil tudi predstavnik trgovcev, da plačujejo trgovine mleko, ki ga danes prodajajo kupcem, mlekarnam šele po 20 dneh. Zato je njihov delež, kljub relativno nizki marži (10 odstotkov pri navadnem mleku), v delitvenih razmerjih kajpada ustrezno višji. Ker pa se v tržnih okoliščinah tudi trgovina vede tržno, se kaj lahko zgodi – in tega se seveda zavedajo tudi v slovenskih mlekarnah – da bodo ob spremenjenih plačilnih pogojih trgovci preprosto dvignili marže.

Kako torej iz začaranega kroga in krutih pogojev za gospodarjenje, ki jih določa trg s svojimi tržnimi zakonitostmi? Vsi, ki sestavljajo mlečno reprodukcijsko verigo in ki so z redkimi izjemami še nedavno prisegli na odrešitev, ki naj bi jo prinesla tržna svoboda so se zdaj znašli pred vrsto neznanek. Najbrž tudi zato, ker jim je že postalo jasno, da dokler ne bodo dobili takšne ekonomije, ki bo skrbela za stabilno kmetijstvo (in ta bo morala biti jugoslovanska, ne le slovenska), bodo prisiljeni krmariti med tržno in dogovorno ekonomijo. To se navsezadnje kaže tudi v sedanjem (in še vsaj tja do jeseni napovedanem) krpanju razmer v slovenski prirerji mleka, v katerem gre preprosto za porazdeljevanje inflacijskega bremena v reprodukcijske verige in zunaj nje s posegi republike (sisa za pospeševanje kmetijske pridelave in zagotavljanje osnovne preskrbe).

Kljub temu, da so nekateri prepričani, da je ključ do reševanja vseh teh zapletov v Sloveniji in njeni drugačni strategiji razvoja živinoreje in sploh kmetijstva, pa smo vendarle sestavni del Jugoslavije. In dokler bo tej Jugoslaviji vseno, ali po dumpinskih ocenah uvaža mleko in mlečne izdelke ter s tem zavestno uničuje domačo živinorejo, tako dolgo bo naše kmetijstvo obsojeno na bolj ali manj počasno propadanje.

Kmečki punt naj zato ne bi izzvenel kot izsiljevanje višjih cen, temveč predvsem kot svarilo, da je skrajni čas za celovito reševanje vprašanj v pridelavi hrane.

Marjeta Šoštaric

Samo sporni 5. člen Zakona o podjetjih ima sindikalno vsebino

ALI SINDIKAT LOČUJE DELAVCE

Če prezremo glavni namen prenove, je kritično preučevanje posameznih zakonskih predlogov Zveznega izvršnega sveta Sizifovo delo. Vsak predlog postane neusahljiv vir »načelnih razčiščevanj«, opozarjanja na to ali ono nevarnost in na manjši ali večji odmik od te ali one ustavne odredbe. Zadnji predlog za zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o podjetjih, za katerega zvezni izvršni svet predlaga sprejem po hitrem postopku, že pri spremenjenem prvem členu zbuja dvom »pravnim čistunom«. Gre predvsem za nekatere terminološke čistke in predlaga, da bi v prvem členu spustili naziv »organizacije združenega dela« oziroma prvi odstavek 1. člena zakona o podjetjih, ki pravi, da »organizacija združenega dela posluje kot podjetje.«

Prvi člen tega zakona se zdaj začena takole: »Podjetje je pravna oseba, ki opravlja gospodarsko dejavnost zaradi pridobivanja dohodka oziroma dobička s prodajo izdelkov in storitev.« To je naravna in nujna sprememba, vendar ne za tiste, ki zdaj opozarjajo, da je to dokončno prenehanje z ustavno terminologijo, tudi z izrazoslovjem pravkar sprejetih

ustavnih sprememb. Pri tem pozabljajo na vso globino krize, bistvo prenove oziroma neodložljivo delo: čimprejše oblikovanje nove ustave v SFRJ. Na to pa enostavno ne bi smeli pozabiti, saj je bistvo zdajšnjih zakonskih predlogov zvezne vlade in tudi sprejetih ukrepov gospodarske politike, odpravljanje tako imenovane dogovorne ekonomije in družbenoekonomskih odnosov, ki temeljijo na njej.

Predlagatelj jasno in odkrito pove, da je namen tega zakona (predloga zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o podjetjih) pospešitev procesa preoblikovanja družbenih sredstev v družbeni kapital in ustanavljanje podjetij brez anonimnega kapitala oziroma omogočati njegove lažje kroženje. Odločitev o tem, ali je ta cilj dosegljiv, bi morala biti izključno v domeni stroke.

Predložene so tudi spremembe 71. člena zakona o podjetjih in to v glavnem tistih, ki so omogočali zelo različne razlage. Spremembe omogočajo lažjo presnovo katere koli zakonske omejitve, med drugim tudi to, da ta določila veljajo tudi za organizacije združenega dela v družbenih dejavnostih, ki ustvarjajo dohodek predvsem

s prodajo blaga in storitev na tržišču (takšne organizacije se lahko preoblikujejo v podjetja). Novost je tudi ta, da se kot ustanovitelji javnega podjetja lahko prijavijo poleg družbenopolitičnih skupnosti tudi domače in tuje pravne osebe. Dopuščajo možnost ustanavljanja holding podjetij, kajti tista, ki so združena v sestavljeno podjetje, lahko izdajajo delnice; družbena podjetja, ki izdajajo delnice, postajajo delniške družbe v družbeni lasti. Na področju samoupravnih pravic ni nikakršnih bistvenih sprememb, čeprav se zdi, da je nekaj premikov na bolje pri ločevanju samoupravljanja od upravljanja.

Ker še ni dolgo od tega, ko smo sprejeli zakon o podjetjih, so še sveže kritike tistega dela zakona, ki ureja pristojnosti družbenopolitičnih skupnosti pri varstvu družbene lastnine. V predlaganih spremembah so povsem opustili posege družbenopolitične skupnosti v družbeno varstvo samoupravnih pravic in družbene lastnine. Po mnenju predlagateljev s črtanjem družbenopolitičnih skupnosti iz zakona niso ogrožena osnovna načela varstva družbenih interesov, saj so ta že zavarovana z določili ustave SFRJ,

drugih zveznih zakonov oziroma z drugimi člani zakona o podjetjih.

Zvezni izvršni svet si kljub temu prizadeva, da bi bile spremembe zakona čimprej sprejete, saj je spoznal, da je napovedano noveliranje zakona upočasnilo preoblikovanje gospodarskih subjektov, kar lahko ogrozi uveljavitev reformne zasnove. Zato tudi predlaga, da bi spremembe zakona sprejeli po hitrem postopku. Redna procedura bi po mnenju predlagateljev odložila sprejetje do konca leta, kar bi v razmerah zdajšnje gospodarske krize in pravnega dualizma bila medvedja usluga prenovi.

Kako bo sindikat odgovoril na to logično »ponudbo« zveznega izvršnega sveta? Sindikat je, za zdaj »omenjen samo v enem členu zakona o podjetjih, samoupravna delavska kontrola pa kar v treh«. Vemo, da je bil Zakon o podjetjih sprejet na hitro in da pravzaprav ni bilo resne javne razprave. Svet zveze sindikatov Hrvaške je celo odklonil predlaganje sprememb, »ker takšnega temeljnega zakona ne gre sprejemati brez kakovostne javne obravnave«, kljub temu pa so imeli precej pripomb na samou-

pravni položaj delavca. Med tem pa sindikat še vedno ni uspel odgovoriti na temeljno vprašanje: ali je zakon o podjetjih z eno samo odredbo zadovoljil ambicijam in vlogi sindikata v podjetju! Nekateri menijo, da je slavni peti člen, ki postavlja sindikat v podjetja na nedopusten način, razdelil delavce na tiste v družbenih, mešanih in zasebnih podjetjih. Pravzaprav je jasno, kakšna je vloga sindikata v zasebnih podjetjih, še vedno pa ni razčiščena, tako kot vse doslej njegova vloga v družbenih podjetjih. Vneti zagovorniki tudi nove vloge sindikata odkrito koketirajo s tezo, da je kolektivna pogodba prava oblika za sindikat v družbenem podjetju. Prav zanimivo bo videti, kako se bo sindikat vključil v razpravo o spremembah zakona o podjetjih. Ali se bo spuščal v ocenjevanje tistih določil, za katere je pristojna množica strokovno bolj usposobljenih in pristojnejših od njega, ali pa bo natančno preučil 5. člen in »množico samoupravnih pravic« ter jasno in glasno povedal, kaj hoče in kaj predlaga?

Miljenko Majnarič
Radniške novine

O DISKRIMINIRANJU ZGODOVINE IN MANIPULACIJAH Z NJO

Zgodovine se je pri nas trdovratno oprijela vloga politične priljebnice. Zelo dolgo jo je uradna jugoslovanska državopolitična oblast jemala s sabo v posteljo, da bi ji (zgodovina namreč!) služila kot alibi pri dokazovanju njene (politične!) legalnosti in legitimnosti. To predvsem z »dokazovanjem« politične modrosti, pravičnosti in seveda nenadomestljivosti vladajoče državopolitične elite.

V zadnjem času so se razmere opazno spremenile. A ko to spremembno pogledamo podrobneje, opazimo, da je zgodovina obdržala vlogo vlačuge, zamenjal se je le zvodnik. Uradne jugoslovanske državopolitične elite in doktrine tako rekoč ni več. Zato si ta nič več ne more lastiti zgodovine kot »ljubice za kritje«. Zdi pa se, kakor da je zgodovina mentalno tako deformirala, da ne more več brez vlačugarstva. Tako sploh ni bilo težko, da so se je polastile republiško-nacionalne demagoške elite (najznačilnejše je to gotovo v Srbiji), ki pa zgodovino uporabljajo v drugačne namene kot nekoč složna in močna jugoslovanska elita. (Bržčas utegne izraz elita koga motiti, a v resnici najbolje ustreza stanju stvari!)

Zgodovina v službi nacionalno-političnih elit torej ne služi povečevanju zaslug, modrosti, pravičnosti in drugih vrlin vodilne jugoslovanske elite in partije, ampak nekakšni negativni kritiki, s katero nacionalpolitična elita utrjuje na položaju oblasti. Na terenu zgodovine namreč dokazujejo, kako so bili »njihovi« narodi prizadeti, oropani, prikrajšani, kako so se žrtvovali za druge, ki jim ne pokažejo niti kančna vdanostne hvaležnosti, kako so drugi (njim sovražni!) že takrat in takrat ravnali sebično in izrabljali druge ali pa druge klicali na pomoč in sedaj to zanikajo... Seveda je popolnoma jasno, da gre za skrajno izprijene oblike manipuliranja ne le z drugimi narodi, marveč tudi z lastnim, ki pa v stiski rad pograbi javnega »krivca«, ki mu ga ponudijo.

Strokovnjaki, ki številna zgodovinska dejstva in procese na podlagi »desetletnih raziskav dobro poznajo, se v teh okoliščinah vedejo na dva (a oba nesprijemljiva) načina. Eni se (kljub temu, da so o istih dejstvih in procesih pred časom objavljali povsem nasprotno oceno) ceneno in naivno vpregajo v omenjeno politikantsko vlačuganje in s tem amnestirajo skrajno problematične politične koncepte ter pomagajo povzročati politično in znanstveno škodo. Drugi se povsem nerazumljivo in neopravičljivo izmikajo odgovornosti do svoje človeške in strokovne vesti in se kljub velikemu znanju in poznavanju zgodovinskih dejstev, ki jih eni skrajno tendenciozno politizirajo in manipulirajo z njimi, v tistih resnih (ne torej obrobni!) primerkih ne spustijo v znanstveno

kritiko in če je potrebno tudi v polemiko. Preveč so zaverovani v samozadostnost svojih publiciranih raziskav, ki pa so objavljene v majhnih nakladah in pogosto pisane preobremenjeno in nezanimivo. Pri tem se izgovarjajo na znanstvenost, celovitost in še kaj, kar je v znanstveni literaturi čisto v redu. A ob tem nočejo ali ne morejo razlikovati dveh ravni »popularizacije« zgodovine, pri čemer ima »medijska« poljudnost nedvomne prednosti pred znanstveno suhoparnostjo.

Vendar tu ne gre samo za nedopustni molk znanstvenikov v primerih, kakor so srbske »znanstvenopolitične« montaže o osvoboditvi Slovencev v obeh svetovnih vojnah, s slovenskim izkoriščanjem Jugoslavije (Srbije!) v obeh Jugoslavijah, o Kardeljevem slovenskem nacionalizmu (ki je s slovensko dioptrijo naredil zadnjo – protisrbsko ustavo) itd. Gre tudi za »notranje«, slovenske primere, kakršnega razkriva pisanje Mladine o »dodatni točki OF«, s katero so komunisti preprečili boj proti okupatorjem zunaj (mimo) OF oziroma so z Angleži zamešetarili Koroško za nekaj deset tisoč kolaboracionistov. (Da se prav razumemo: o tem je treba pisati, ker gre za neopravičljive stvari, toda ne z zgodovinskimi falsifikati in navrnimi, čeprav v kontekstu dogajanja verjetnimi interpretacijskimi konstrukti!).

Tudi sicer je na tem »notranjem polju« zgodovinska snov postala sredstvo sistematičnega kompromitiranja zveze komunistov (in deloma posameznikov v njej!) Porajajoči in povzpensajoči se (politični) subjekti se danes pred našo javnostjo »dokazujejo« predvsem z navidezno pogumnim in »inovatorskim« razkrivanjem zgodovinske nesnage, za katero je (bojda) bilo zgodovinarjev premalo v hlačah. Bistveno manj pa se ti subjekti dokazujejo z novimi svežimi in prepričljivimi razvojno-programskimi idejami in koncepti. (To pač ni očitek, le ugotovitev!)

K temu je treba reči dvoje: 1. Znanstveno uveljavljeni zgodovinarji, ki ob tem molčijo (pa ne mislim sedaj, da naj bi branili partijo!), nehote dajejo tem politikantskim ocenam prav in tako pristajajo na posredno razvrednotenje svojega strokovnega dela. Oglasiti bi se torej morali zaradi stroke in zaradi osebne časti, ne pa zaradi advokature (bivšim) oblastem. 2. Takšna obravnava zgodovine (neposredno v hlapčevski vlogi dnevne politike, kar mimogrede postavlja na laž tvorce teze o režimsko-politični naravi zgodovinopisja v dosedanem času, saj hočejo zgodovino tudi sami spraviti v službo dnevne politike!) žali in razorožuje velikansko število solidnih, poštenih in stvarnih »udeležencev« zgodovinskega dogajanja, med njimi nemalo komunistov, saj namesto kritike posamičnih pojavov in njihovih posamičnih nosilcev politikantsko udriha kar počez.

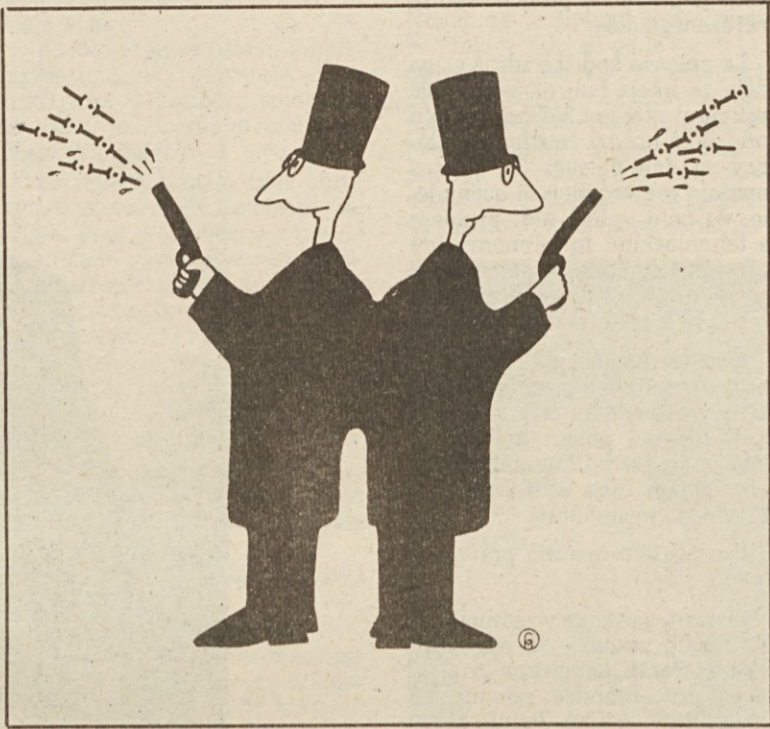
Zaradi tega je treba vsem takim »kritikom« naravnost povedati, da nikakor ne bomo nasedali kritikam, ki nas hočejo s politizacijo zgodovine oropati pravice, da bi s čistim obrazom sodelovali v tej

srenji in si še naprej prizadevali za njen boljši jutrišnji dan. Temu se moramo postaviti po robu tudi tako, da razločno povemo, da se jasno in nepreklicno ločujemo od vse negativne zgodovinske

dediščine, ki so jo (precej pod firmo partije) zakrivali nespodobneži, zanesenjaki in pokvarjenci. Od vseh napak, krivic in zlorab se odmikamo s tako imenovano splošno odpovedjo in se ne mislimo prerekati in polemizirati z vsako posamično, še tako tehtno obtožbo. Zgodovino prepuščamo zgodovinarjem. Ne pustimo manipulirati s tistim, kar je bilo. To naj pošteno sodita znanost in čas!

Nam je pomembnejše vse ustvarjalne zmožnosti posvetiti iskanju in demokratičnemu potrjevanju tistih vsebin in poti, ki nas namesto v zgodovino lahko peljejo v lepšo prihodnost. Pa ne ono svetlo, ki je služila oblastniški elitam »v imenu ljudstva in delavskega razreda«. Vse, ki skušajo delovati in se legitimirati v njenem imenu, je treba brezobzirno razkrinkati in nagnati. Priznati je možno le tisto načelo, ko bo vsakdo delal v svojem imenu, vendar po veljavnih družbenih normah. Ko pa bo hotel nastopati v imenu kogarkoli, si bo moral vsakokrat posebej priboriti njegovo pooblastilo. Trajno pooblastilo ljudstva voditeljem je pripeljalo do zgodovinskega poloma.

Martin Ivanič



O srečanju mednarodnih bančnih izvedencev v Dubrovniku

ŽAREK UPANJA ZA SVETOVNE DOLŽNIKE

Svetovni dolgovi prav gotovo spadajo med tista globalna vprašanja svetovnega razvoja, ki mu finančni izvedenci, bančniki in ekonomski teoretiki namenjajo v zadnjih nekaj letih veliko pozornosti. Tako je bilo tudi na srečanju mednarodnih bančnih strokovnjakov v Dubrovniku, ki so se na vse kriplje trudili, da bi vendarle našli neko rešitev za najbolj zadolžene države na svetu. Mnemna izvedencev za mednarodne finance o tem, kaj pravzaprav narediti, pa so bila tudi tokrat precej različna. Eni so menili, da je najbolje, da se svetovni dolžniki združijo in zavrnejo plačilo dolgov, drugi so temu nasprotovali, češ, izposojeno je treba vrniti. Med tema dvema skrajnima poloma razpravljalcev pa je nekako le prevladal tok zmernežev in priznaval, da dolgov enostavno ni moč plačati v zdajšnjih zneskih, da so potrebne razbremenitve in da je v državah dolžnicah nujno obnoviti rast. Tudi jugoslovanski predstavniki so menili, da konfrontacija med dolžniki in upniki ne pelje nikamor in da je namesto tega potrebno iskati praktične rešitve.

Za osvežitev spomina ponovimo, da se je problem dolgov držav v razvoju prvič pojavil leta 1982, nato pa se je vse bolj zaostril. Trenutno so nerazviti dolžni upnikom (vladam, medna-

rodnim organizacijam, komercialnim bankam) okoli 1300 milijard dolarjev. Tudi Jugoslavija, kot vemo, spada med največje svetovne dolžnike) ne po absolutni vrednosti dolga, ampak glede na ustvarjeni družbeni proizvod in sproti devizni priliv), saj upnikom dolguje okoli 22 milijard dolarjev. Večina svetovnih dolžnic se pravzaprav ne razvija več, saj namenjajo največji del konvertibilnih valut za servisiranje dolgov.

Res pa je, da ljudje v industrijsko razvitih državah živijo bolje kot kdajkoli, da so stopnje gospodarske rasti relativno visoke, medtem ko države v razvoju postajajo vse siromašnejše, posamezni sloji prebivalstva pa živijo na robu eksistenčnega minimuma. Kljub temu pa dolgovi niso le stvar manj razvitih, ampak tudi razvitih, saj so nacionalna gospodarstva med seboj tako ali drugače povezana in soodvisna. Kupna moč svetovnih dolžnikov je, na primer, vse šibkejša, manjše povpraševanje pa vpliva tudi na gospodarsko konjunkturo razvitega sveta. Vendar dolžniki ne bodo mogli odplačati nakopičenih dolgov niti v bližnji niti v daljnji prihodnosti. Ravno zato neposredni upniki prodajajo vrednostne papirje na t. i. sekundarnem finančnem trgu in sicer ceneje od nominalne vrednosti dolgov. Jugoslo-

vanski dolg se, na primer, prodaja za okoli 47 odstotkov njegove nominalne vrednosti, pred dvema letoma pa so ga prodajali za 60 odstotkov. Podobno je tudi z dolgovi drugih dolžnic, ki se otepaajo z visoko inflacijo, brezposelnostjo, in simbolično gospodarsko rastjo.

Okoli 600 uglednih finančnih in bančnih izvedencev iz 70 držav in 25 mednarodnih organizacij si je zato zastavljalo predvsem vprašanje, kakšne so možnosti za reševanje dolžniškega vprašanja. Pokazalo se je, da je pripravljenost za izpeljavo konkretnih rešitev tokrat resnično precejšnja in da tudi predstavniki razvitega sveta, tudi ZDA, ne mislijo več za vsako ceno zavlačevati nekakšnega kompromisa. Največje podpore pa je bila deležna pobuda znanege jugoslovanskega ekonomista dr. Dragoslava Avramovića, naj države dolžnice dobijo »time out« za šest let. Med začasnim moratorijem ne bi vračale dolgov, ampak naj bi vse svoje sile in sredstva usmerile v prestrukturiranje gospodarstva in vse družbe. Če bi jim to uspelo, bi bila njihova razvojna perspektiva seveda lepša, kot se zdi ta čas, ko latinsko-ameriškim in afriškimi državam visi breme odplačevanja glavnice in obresti kot kamen okoli vratu.

Emil Lah

RADIO CELJE —
NAŠIH 35 LET

Za takšne možake je podjetniški duh seveda res pravi duh, tiste grozne sorte, ki sede v dušo v morasti noči. Ker pa so zrasli tako in prav zato, ker so se znali vselej čez noč prilagoditi zahtevam časa (vsaj na glas), so postali pravcata šiba božja. Ob prvem namigu so že dvignili glas, češ, zakon o združenem delu res še velja, a to je le vprašanje časa. Najbolje, da kar pozabimo nanj in začnemo po novem...

In kaj naj tak siromak na čelu nič manj siromašne firme sploh začne po novem? Hm, marsikaj. Lahko začne blebetati o tehnoloških in ekonomskih presežkih, disciplini in se tako znebi tudi ljudi, ki med presežke ne spadajo, so jim pa sicer trn v peti. Lahko, pravimo, da bi se s tem izognili očitku, da smo proti spremembam.

Za spremembe gotovo smo, toda dognane, načrtno zasnovane in prav tako speljane. Naše dvome o takšni poti pa potrjuje kar nekaj primerov. Ne gre drugače, kot da spet ponovimo zagate z **Garbom** in tovarišem v **Slovenj Gradcu** na primer delavk iz **Lesne**. K nam so se prišli pritoževati tudi delavci iz ljubljanskega **Elektroprojekta**, kjer se je direktor z rokami na hrbtu začel sprehajati po pisarnah in skorajda s prstom kazati, kdo mu ni po volji in naj kar začne razmišljati o drugi službi – vse v duhu, o katerem govorimo. V duhu, da so končno prišli novi časi, ko bodo imeli direktorji končno pravšnjo oblast...

Kadar koli smo imeli pri delu takšne težave, so bili skorajda praviloma edini možni sogovorniki družbeni pravobranilci samoupravljanja. Zato smo tudi tokrat stopili do njih in povprašali, kako čutijo nove podjetniške in »podjetniške« sape.

Še huje bo

Kaj bi drugega, ugotovili so, da niti delovnopravna zakonodaja niti mnoge posamezne poteze ali akcije ne sledijo potrebam tržnega gospodarstva ali stvarnim razmeram.

Potem smo pogovor začeli s precej dolgim vprašanjem, ki

Pravobranilci v »podjetniški« sapi ŠE KAR SAMI

Podjetniški duh je zavel po naši deželi. Žal pa duhovi nimajo več tiste čudežne moči, s katero bi lahko zaplojevali. Kako lepo bi bilo, če bi ob prvi zamisli lahko zaplodili za brigado podjetnikov, menagerjev in drugih ljudi tiste vrste, brez katere podjetništvo ostaja lepa misel. Tako pa jih niti direktorska šola na Brdu ne more kar čez noč izbruhati. Sicer pa vanjo tako in tako ne gredo prav tisti, ki bi jo najbolj potrebovali. Zdaj imamo, ob vselej priznanih izjemah kajpak, pač direktorje, ki so zrasli v toplih gredicah kadrovskih koordinacij, zviti, a poslužni in vdani ideologiji.

smo ga povzeli iz poročila sodišč združenega dela:

Le splošna sodišča združenega dela so imela lani na grbi 9.906 primerov, kar je 1.257 več kot leto prej. Več kot tri četrtine predlogov so dali delavci. Tudi letos opažajo vse več vlog in ocenjujejo, da nanj vpliva tudi problem s tehnološkimi in ekonomskimi presežki. Zaradi brce na cesto, ki so jo dobili od disciplinskih komisij, se je pritožilo 895 delavcev.

Kdo je prizadet? Jasna stvar, brez konkurence prednjačijo delavci v neposredni proizvodnji in tudi lestvica potem je logična: Največ je nekvalificiranih delavcev, potem nižja strokovna izobrazba pa kvalificirani...

Kaj pri tem opažajo pravobranilci?

»Izrazitega skoka v zadnjem času nismo zaznali,« je odgovoril **Franci Polak**, namestnik družbenega pravobranilca samoupravljanja SRS, »še ne. Težnje pa so seveda, recimo, stalno neugodne.

In vse huje bo! Kar se je že toliko časa po malem napovedovalo, bo zdaj vse bolj bruhalo na plan – vse te naše napake, neumnosti, volontarizmi, anarhičnosti... Res lep primer je zdaj že naravnost opevani trg delovne sile. Kdo pa naj z njo trguje? Nimamo niti tržno naravnane gospodarstva, niti osnov zanj, z delovno silo pa naj bi trgovali. Za zdaj se vse zreducira na presežke, ki jih ugotovijo bolj in manj na pamet, z njimi pa naj se potem ubadajo drugi.



Franci Polak

Res, sindikati so dali ven nekakšne kriterije, ki ostajajo na ravni deklarativnosti. Sicer pa, kar mi spremljamo te primere,

o sindikatu tako rekoč ni ne duha ne sluha. To velja za vse organizacije, od osnovne do republiške.

Socialni delavci odveč

Pomenku se je pridružila strokovna sodelavka **Sonja Fabjan**:

»Družba v osnovi ni pripravljena na te stvari, tudi organizacije združenega dela ne. Če bi bili vsaj v njih dobro organizirani, bi vrsta težav odpadla. Tako pa bo vse več šikan, nespametnih potez, zlorab. Celo tako daleč gredo, da najprej ukinjajo socialne delavce – v teh časih! Pač niso zanimivi za podjetnike in tako so prvi med presežki...«

Tole pa najbrž ne bo držalo. Da bi socialni delavci ne bili zanimivi za podjetnike?! Dvomim, da si svet lahko predstavlja podjetništvo brez strokovnjakov za socialno vprašanje, psihologov, sociologov...

»Jasno, mislila sem na podjetnike našega kova. Saj gre za star, poenostavljen prijem – če ti je firma v škripcih, boš najprej odpustil nekaj ljudi, druge čim slabše plačal, pa bo še za nekaj časa.«

Vskočil je še **Damijan Grosar** pravobranilec iz Nove Gorice:

»Ena prvih slovenskih firm, ki je poskusila organizirano ugotavljati presežke in reševati to vprašanje, je **Gostol**. Ko so se iz ene reorganizirali v dve delovni organizaciji, so sprejeli za presežke poseben pravilnik, merila, postopke... Ustanovili so posebno

enoto z dopolnilnim programom, kjer bi začasno zaposlili odvečne ljudi in potem razvili samostojno storitveno dejavnost. Vse je bilo lepo in 50 delavcev so prerazporedili – potem pa se je pokazalo, da zanje ni delovnih mest. Odločbe za dva meseca so potekle, ljudje so brez dela, enota ni formirana... Zdaj marsikaj ni jasno, koliko časa se lahko to vleče, kaj j. z zniževanjem osebnih dohodkov kako je bilo s ključem za ugotavljanje presežkov... Več ne morem reči, ker stvar še obdelujemo. Morda le še za zanimivost: Med presežki se je znašel tudi magister strojništva?!«

Nadaljeval je **Franci Polak** in povedal, da so na tem področju pravi inovatorji v **jeseniški železarni**:

»Tam gre res za mojstrovino. Za ljudi, za katere ne vedo, kaj bi z njimi, so iznašli nov izraz – **KADROVEC**. Kajpak ti kadrovec niso preveč navdušeni nad tem izumom in se pritožujejo. Omenil vam bom le pritožbo nekdanjega urednika tovarniškega glasila, ki očitno noče biti kadrovec in je spisal ugovor za cel esej. Tudi nam ga je poslal in seveda se bomo z njim resno ukvarjali. Omenjam pa ga zato, ker lepo razgrinja pravo sliko našega sindikata. Pritožil se je namreč tudi na komisijo za prošnjne in pritožbe pri **RS ZSS** in blagovolili so mu poslati tole...«

Sonja Fabjan nam je rahlo posmehljivo pomolila pod nos odgovor predsednika komsije **Janeza Kremžarja**. Nič kaj s ponosom smo prebrali:

»Najprej smo ugotovili, da je vaše ravnanje nesmotrno in ne taktično. Ni mogoče, da bi vseh 6 naslovnikov obravnavalo vašo vlogo v celoti, ker za to niso pristojni...«

Potem so ga še podučili, da so prepričani, kako je njemu znano, kakšna je redna pot v primeru takih sporov in dodali:

»Znano je tudi, da imate kot član sindikata pravico, da se obrnete na svojo osnovno organizacijo...«

Eno je čisto vaša osebna zadeva, ki se bo reševala po normalnih postopkih, drugo pa so razmere v **Železarni Jesenice** kot kompleksna problematika, ki pa se ne da reševati s takim pristopom kot ste poskušali vi s tem svojim pisnom...«

In seveda še tovariški pozdrav. **Sonja Fabjan** je le skomignila, češ, kako naj se ta človek obrne na svojo osnovno organizacijo, ki je lepo molčala, ko so med kadrovec uvrstili vse delavke, ki so bile takrat na porodniškem dopustu?! »In vse to so počeli brez meril, vsaj delavci jih niso sprejeli. Tako ni nobenih osnov za objektivno ugotavljanje presežkov. Sicer pa takšno ravnanje, na hitro brez meril, brez sindikata, sploh ni nobena posebnost. Prej pravilo...«

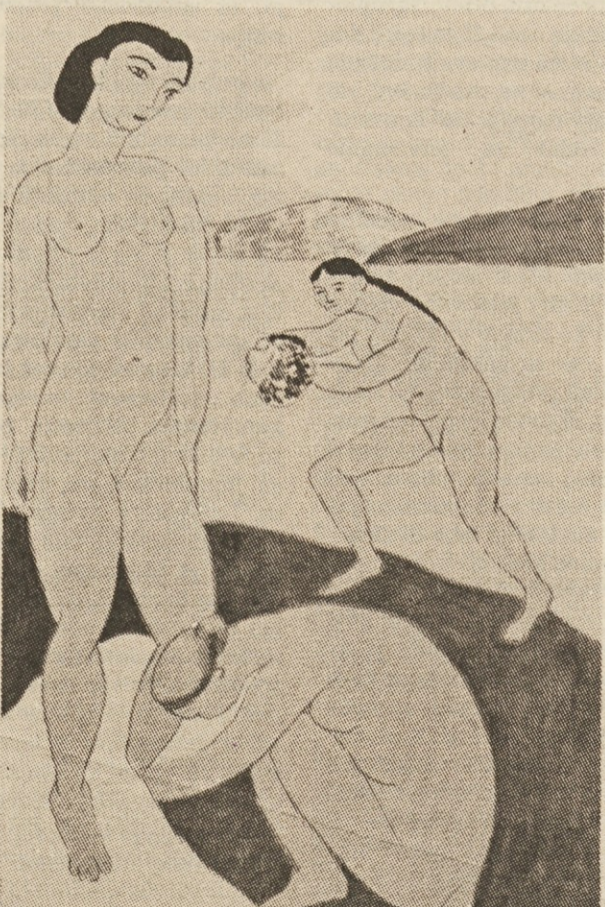
Še smo se pogovarjali in poslušali o primerih šikan, o samovolji, o sklepih disciplinske, na katere se delavec pritoži in avtomatično dobi nazaj strožjo kazen, tudi takojšnjo odpoved. Tudi pravobranilci niso vedeli povedati, kako bi izbrskali genijalce, ki so izsilili idejo o trgu delovne sile brez osnov, ko vse nujno potrebno za tak trg visi v zraku.

In kaj je sploh treba storiti? Če smo za konec prav kratki – dobiti dobro delavsko zakonodajo in prenoviti sindikate. Pravobranilci namreč pravijo, da jim ti niso v ravno veliko pomoč.

Ciril Brajer

Dr. Anton Prijatelj

KAKO IN KAM NA DOPUST



PRAVKAR IZŠLO!

PRIROČNIK ZA POČITNIKOVANJE

Cena 58.500 din

Naročila pošljite na naslov:

ČZP ENOTNOST
Ljubljana
Dalmatinova 4

Naročite lahko tudi po telefonu številka 321-255



ODMEVI

Delovno razmerje Miroslava Garba

V zadnjem času je v javnosti, pa tudi v sredstvih obveščanja, vse več govoric, zapisov in najrazličnejših komentarjev v zvezi s tako imenovanim »primerom Garba«.

V časopisih in revijah je vse več člankov, na naša vrata trkajo številni novinarji iz različnih časopisnih hiš. Pojavljajo se tudi vedno novi in glasnejši dušebrižniki, ki postavljajo čedalje bolj fantazijske zahteve in celo grožnje – tako nam, sestavljeni organizaciji Gorenje, kot tudi različnim republiškim organom in organizacijam. Najbolj vztrajen pri »zaščiti« Garba je France Tomšič, predsednik Socialdemokratske zveze Slovenije, katere član predsedstva je tudi omenjeni Miroslav Garb.

Tako se je zgodilo, da naša osnovna skrb ni več saniranje izredno težkega ekonomskega in socialnega stanja v Gorenju – Fecro, ki mu še vedno grozi stečaj ali likvidacija, kar bi imelo za posledico izgubo zaposlitve preko 350 delavcev, pač pa vse bolj takšno ali drugačno ukvarjanje s »primerom Garb«.

Če bi se takšno stanje nadaljevalo, bi začasno vodstvo Gorenja Fecro ne bi moglo več zagotoviti uspešnega uresničevanja sanacijskih ciljev. Znano je, da so bile razmere v Gorenju Fecro tako hude, da je bilo potrebno podaljšati enoletni ukrep družbenega varstva za pol leta, morala pa se je zamejniti tudi ekipa začasnega kolegijskega poslovnega organa. Prav v zadnjem času se razmere v kolektivu pomembno izboljšujejo, kar je nedvomno tudi posledica miru in dobrih medsebojnih odnosov v kolektivu. Vse to pa se kaže v boljših poslovnih rezultatih in na tej osnovi v bistveno višjih osebnih dohodkih zaposlenih.

Po temeljiti presoji položaja smo sklenili, da zdaj, ko se je po dolgi in mučni agoniji začela delavcem Gorenja Fecro zopet kazati svetlejša prihodnost, moralne pravice teh delavcev puščati na cedilu, in to zaradi nezadovoljnih posameznikov. Zato smo sklenili, da bo za vse zaposlene v Gorenju Fecro bolje, če vsej stvari napravimo konec in Miroslava Garba ponovno vrnemo na delo.

Seveda se pri tem, ker poznamo Garba in njegovo zgodovino, zavedamo tudi morebitnih težav pri sodelovanju z njim, saj je v pogovoru za TELEKS 4. 5. 1989 celo sam sebe označil takole:

»V Koroški krajini sem znan le kot element, ki že od leta 1982 dela težave«. Seveda pa moramo pri tem nedvoumno poudariti, da se v primeru ponovne zaposlitve Garba v Gorenju Fecro z morebitnimi njegovimi zahtevami in izvendelovnimi aktivnostmi v starem stilu nikakor ne bomo več ukvarjali in da bomo v tem primeru delavcem Gorenja Fecro prepustili, da se bodo, vključno z vsemi posledicami zanje, lahko svobodno odločili med nami in Gorenjem na eni in med Garbom na drugi strani.

Ne da bi se na tem mestu spuščali v samo vsebino tega »primera« ali celo v formalno-pravni zorni kot, poleg tega pa pričujoči zapis ni mesto za to, naj vseeno na koncu različnim zaščitnikom Miroslava Garbo damo v razmislek tudi naslednje:

Prvo: nihče ne zanika, da se niso ZK in druge družbenopolitične organizacije v preteklosti v nekaterih primerih preveč neposredno vmešavale v urejanje razmer v podjetjih. Zato se kot popolni anahronizem in karikatura kaže že poizkus, da takšne preživele metode, ki jih ZK in druge družbenopolitične organizacije same opuščajo in zavračajo, uporabljajo tisti, ki so sicer njihovi najglasnejši kritiki. Kako naj

gre v sklad dejstvo, da se nekdo vepovsod zavzema za pravno državo in demokracijo, pri tem pa ne počaka, da bi bil pravno-formalni postopek končan in nenehno izvaja vse mogoče pritiske. Mar naj res s strani vodstev posameznih novih zvez in gibanj razglašeno sintagmo, da gre pri njih za »boj za oblast« razumemo tako, da se borijo za prav tisti tip oblasti, ki se ga je odrekla celo sama zveza komunistov?

Drugo: povsod v svetu se dogaja, da v hudih krizah v podjetjih kdo izgubi delo. Najčešče pa je teh ljudi mnogo, ali pa gre kar za cel kolektiv. Pri nas pa se lahko tudi zgodi, da gre lažna solidarnost in tudi licemerstvo nekakšnih demokratov celo tako daleč, da niti v razmerah, ko velja začasni ukrep družbenega varstva, niti en sam delavec ne bi smel izgubiti zaposlitve, pa čeprav bi na primer šlo za grobo kršitev delovnih obveznosti v kolektivu. Res, zelo naivno, ali pa morda celo nemoralno pojmovanje resnične demokracije in pravne države, ki mu ni para v nobeni od najbolj demokratičnih držav...

Tretje in zadnje: ali so se zaščitniki Miroslava Garba in on sam že kdaj vprašali o svojem moralnem obrazu, ko zanj kot »politika« iščejo privilegije v primerjavi z drugimi delavci, saj je iz dosedanjih dogodkov jasno, da nobeden drug »navaden« delavec ni doslej, in najbrž tudi v prihodnje ne bo, pri njih užival tolikšnega dušebrižništva kot ravno on?

Prepričani smo, da ima v trenutno tolikanj opevani demokraciji Miroslav Garb pravico in moralno dolžnost biti v vseh pogledih popolnoma enakopraven z vsakim drugim delavcem. In to kljub temu, da ne želi biti s sodelavci v kolektivu v isti sindikalni organizaciji, iz katere je izstopil oktobra 1988 in tudi kljub temu, da na vsak način hoče biti politik v polnem pomenu besede, saj hitro menja svoje prepričanje in prestopa iz ene stranke ali zveze v drugo, kot mu pač narekujejo trenutne koristi.

S temi pojasnili z naše strani dokončno zaključujemo vsakršno nadaljnjo diskusijo o tem primeru, saj nas čaka dovolj drugih, za vse delavce Gorenja Fecro pomembnejših nalog.

Začasni kolegijski poslovodni odbor DO Gorenje Fecro mag. Alfred Božič, l. r.

Zakaj tolikšna želja po drugačnem sindikatu

V zvezi z izrekom suspenza dvema delavcema v Gorenje-Fecro Slovenj Gradec, zaradi katerih je bilo napisanih veliko besed v nekaj zadnjih številkah vašega časnika ter disciplinskimi kaznimi v Tovarni pohištva Pameče, kar je bilo na široko razloženo v našem časniku dne 2. 6. 1989, vas obveščamo, da je Občinski sindikalni svet obravnaval oba primera in po daljši razpravi ugotovil, da poslovodni organi niso ravnali v skladu z načeli za varstvo delavcev, za katere se zavzema sindikat.

Zato smo ZKPO Gorenje-Fecro predlagali, enako kot družbeni pravobranilec samoupravljanja, ugotovitev, da je v DO bila stavka in da delavci zaradi sodelovanja v stavki ne morejo biti kaznovani, čeprav se tudi strinjamo s stališčem ZKPO, da niso bile izrabljene vse samoupravne poti za dosego cilja, ki naj bi bil s stavko dosežen. Zato smo zahtevali, da se suspenz, izrečen obema delavcema odpravi.

Glede problematike v Tovarni pohištva Pameče bi rad dopolnil vašo informacijo v omenjeni številki časnika tako, da je občinski sindikalni svet že od vsega začetka sodeloval z družbenim pravobranilcem samoupravljanja pri njegovih prizadevanjih za odpravo izrečenih disciplinskih ukrepov. Zaradi tega je Občinski sindikalni svet tudi sklenil, da bo vsem prizadetim delavkam nudil pravno pomoč.

Na koncu še nekaj glede počasnosti reševanja teh zadev. Občinski sindikalni svet meni, da je potrebno pri vseh zadevah, ki zadevajo osnovno organizacijo sindikata, pridobiti njeno mnenje in šele potem ustrezno ukrepati. Tega načela se bomo držali tudi v prihodnje.

Za Občinski svet ZSS Slovenj Gradec Predsednik Franc Vaupot

Vesna Bleiweis, dobitnica Voljčeve nagrade, sama o sebi

BREZ TEGA, KAR SEM, NE GRE

V zrcalu podoba z nekaj preveč gubicami, v očeh pa iskričev nasmeh. Pogovor na svoje štiri oči. Pogovarjanje s seboj. To že tisočkrat in tisočkrat opravljeno delo, ki se začne, ko se zaveš sebe, in traja, traja...

»Koliko te je še ostalo, gimnazijske upornice, vetrnjaka z neuničljivim notranjim smehom? Koliko te je obrusilo to rolanje po sceni vsakdanjosti?«

»Brusilo je, brusilo, toda obrusilo, bormeš, malo. Le obrnilo je. Uporništvu se je obrnilo v ironično distanco, vetrnjaštvo in notranji smeh pa sta ostala. In ko hočeta na dan, postanem Jerica Hudo-rovac, ženska, ki v svojem časopisu na duhovit način stresa vse, kar jo tišči. Pri tem pa si ne beli glave, s tem, kaj bo ali pa kdo jo bo počil nazaj.«

Je to pogum ali predrznost? »Oboje. Delam v okolju, ki to sicer sprejema, ni pa nad tem ravno navdušeno.

Sicer pa je posel tak, da izziva oboje.«

»Kar povej svoje vodilo!«

»Rekli bodo, da za ta resni čas nisem prava. Svejk je moj miljenec, čeprav je grdo, da skrivam svojo miljenko, Piko Nogavičko. Neštetokrat se zatečem v branje Haška, za današnji čas je neuničljiv izvir za rojevanje primerjav. Pika pa iz tega sveta dela »narobe svet«, tistega, v katerem smo varni. Na eni strani jedka ironija, roganje, posmeh, na drugi strani otroški fantazijski svet. Iz obojega sem stkana. To je vse.«

»Pri delu...«

»Nikoli si ne rečem, da delam kot zamorec. Odkrivam še in se rezerv, ki bi jih lahko izkoristila, pa jih zaradi svoje narave ne. Mnogi mi to zamerijo in mi zato očitajo lenobo.«

»Naključno si prišla do posla, ki ga opravljaš. Ga tudi po naključju dobro opravljaš?«

»Bolj ga opravljam z žensko intuicijo kot pa s profesionalnostjo. Od tod tudi luknje v mojem delu. Imam pa ta svoj posel rada. Verjetno se prav ta odnos pozna v časopisu. Radi pa ga imajo tudi ljudje, ki mi ga pomagajo ustvarjati.«

»Izmikaš se in me skušaš prepričati, da vse počneš z levo roko.«

»Ne spravljam me v zadrego. Graditi na dobri zapuščini je vedno lahko. Moj predhodnik Jaro Novak, mi je zapustil dobro imetje. Moje je bilo ali pa je samo to, da svojega, kar sem s prejšnjega dela prinesla s seboj, nisem zamenjala za karkoli. Prejšnji posel je bil dolgočasen – tajništvo samoupravnih organov sozda. Na sejah mi je vedno ostajalo nekaj praznega prostora, ki sem ga napolnje-



vala z diskretnim šarmom Žival-ske farme. Iztek zadev je bil jasen, razprave pa... tibetanski mlinčki. Smešno, kako se je začelo z zveličavnim združenim delom in kako se danes začena z menagementom. Kar pa se leve roke tiče, dobro veš, da sem privzgojen desničar.«

»Pravijo, da je časopis vseeno dober...«

»Kakor za koga. Eni mu očitajo, da je preveč podjetniško trobilo«, drugi, da je premalo. Osebnost pa mislim, da mora tudi podjetniški časopis pogledati čez svoje dvo-rišče, saj navezadnje živi v družbi, kakršna pač je. In če prav tej družbi namenja del pozornosti, ni nič hudega. In če je ta pozornost obarvana z ironičnimi barvami, je to bolj hvale kot graje vredno. Do-

ber časopis težko narediš. Če ga nimaš rad. In za stvari, ki jih imaš rad, tvegaš.«

»Pa kladivo in nakovalo... na eni strani podjetje, na drugi tvoja ironična distanca, gre to skupaj?«

»Gre, če so jo pripravljene razumeti. Ironično distanco jemljem kot enega izmed možnih načinov, da povem to, kar mislim. Zdi se mi ena od možnih ustvarjalnih poti, mnogo bolj iskrena in ni se mi treba sprenevedati. Je pa seveda lahko tudi ščit, za katerim skrijem neznanje.«

»Kaj meniš o znanju?«

»Premalo ga imam za univerzalnost, ki jo obveščanje v podjetju zahteva.«

»O tem, kaj te čaka...«

»Na srečanju tovarniških rač so nam pravili »misliti globalno, delovati lokalno in nam pripisovali možnosti vplivanja v konkretnem okolju vse lepo in prav, toda odmisli svojo glavo, če hočeš zavarovati existenco. Nad nami ni ne urednika, ki bi mislil in razmišljal za nas. Nad nami so le naša vest, poklicna etika in osebnost. Sama sicer hudega kladiva nad sabo nimam, ker bolj ali manj vsi v sistemu spoštujemo avtonomijo časopisa, vprašanje pa je, kako bodso na ta integrativni element poslovnega sistema gledali v prihodnje. Dobička, te glorijske sedanjih dni, ne ustvarjamo, torej bo v startu naša cena nižja pri vseh tistih, ki menijo, da je poslovnost le dobiček, ne pa tudi vzgoja za uspešen sistem. Bolj ko razmišljam globalno, manj je konkretnega manevrskega prostora zato, da bi ostali, kar smo. To ni sicer ne vem kako tragično, toda vseeno mi bo žal, če bom morala nekega dne napisati... po toliko letih izhajanja je časopis Mercator prenehal. Pokopal ga je podjetniški interes. Zlobno bom dodala »Berite Mercatorjev borzni list. Vsak dan boste sproti izvedeli, koliko je vredna vaša delnica.«

Ja, vsak dan sproti izveš, koliko je vredna tvoja delnica..., novinarji, uredniki, kratka obveščevalci v združenem delu, tudi skozi plače. Tam nekje med administratorjem in, če imaš srečo, med komercialnim referentom.

OBRAZLOŽITEV VOLJČEVE NAGRADE

Vesna Bleiweis, glavna in odgovorna urednica glasila Mercator ter voditeljica Centra za obveščanje sozd Mercator-KIT, Ljubljana, za urejanje glasila in vzorno uresničevanje njegove temeljne vsebinske zasnove in uredniške politike.

Glasilo delavcev in združenih kmetov sozd Mercator – Kmetijstvo, Industrija, Trgovina, ki ga ureja in odgovarja zanj Vesna Bleiweis, ima tako v vsebinskem kot grafično-likovnem pogledu podobo pravega časopisa. Njegova poglobljena odlika je zlasti izpolnjevanje zahteve, da morajo biti v vsaki številki glasila kar najbolj enakopravno zastopane in predstavljene vse gospodarske dejavnosti sozda, aktualni dogodki v posameznih

delovnih organizacijah ter sklepi in stališča organov sozda, kar potrjujejo tudi objavljeni prispevki oziroma njihova vsebinska zasnova in novinarski prijemi v obravnavanju posredovanih tem.

Klasično umirjena tehnična ureditev glasila z ustreznostjo prostorsko razmestitvijo prispevkov, vključno z ilustrativno fotografijo, zagotavlja preglednost vsebine. Strani poživlja karikirano likovno upodabljanje dogodkov iz družbenega in gospodarskega življenja, ki odmevajo v zavesti oblikovalcev glasila.

Prisotnost lektorske roke izpričuje tudi skrb za lepšo slovenščino, zavoljo česar so objavljeni prispevki kljub strokov-

ni zahtevnosti in zapletenosti obravnavanih tem razumljivi širšemu krogu bralcev.

Opazen je tudi osebni novinarski prispevek Vesne Bleiweis k uresničevanju vsebinske zasnove in trajnejše opazne uredniške politike, saj se ta oblikuje od številke do številke, nagrajenka pa je po svoji funkciji predlagateljica in sooblikovalka zasnove. Njeni novinarski prispevki posegajo na področje upravljanja in samoupravljanja, gospodarjenja in poslovanja, pri čemer je opazen sproščen način sporočanja in komentiranja, vnašanje domiselnih mednaslovov in reportažnih razpoložljivih vložkov, s čimer daje prispevkom osebno novinarsko noto.

Imenitna »vzorčna« športno-rekreativna prireditev v Domžalah

ORGANIZATORJI ZADELI ŽEBLJICO NA GLAVICO

S celodnevno prireditvijo pod znanim geslom Razgibajmo življenje, ki je bila minulo soboto v Domžalah, so prireditelji, kot pravimo, zadeli žebljico na glavico. Tisto, o čemer nekateri zadnje čase precej pišejo, govorijo, na kar opozarjajo, reklamirajo in podobno, so predstavniki Partizana Slovenije, domžalskega gospodarstva in tamkajšnjih telesnokulturnih organizacij neposredno, to je v živo predstavili slovenski javnosti. Prav imenitno so pripravili množično šport-rekreativno srečanje, ki je bilo namenjeno tako ljubiteljem aktivnega športnega razvedrila kot tudi vsem tistim, ki na to dejavnost še vedno gledajo z nekakšnim nezaupanjem in stoje ob strani oziroma v ozadju. Da bi vse skupaj razgibali, tako prve kot druge, je bil program velike prireditve v Domžalah več kot pester in pisan na kožo najrazličnejšim željam in okusom. Zato se je vabilu odzvalo okoli 3000 športnikov in rekreativcev, sodeloval pa je lahko vsakdo, ki je to želel. Da je bilo bolj zanimivo, so se udeleženci prireditve lahko pomerili tudi v nekaterih manj vsakdanjih zvrsteh.

Kot že rečeno, skoraj vsak športnik je ta dan v Domžalah lahko prišel na svoj račun. Tako so svoje sposobnosti ponujali balinarji, nogometaši, košarkarji, ki so igrali v trojkah, mlajši učenci so tekmovali v mini košarki, nastopili so tudi kotalkarji in še mnogi drugi. Ta dan je bil, denimo, marsikdo prvič na pravem pravcatem konju, dekleta in njihove starejše prijateljice pa so se pod vodstvom Mete Zagorc in njene aerobike lahko mimogrede znebile odvečnega kilograma nadležne telesne teže. Pa niso nastopali samo tisti resni športniki. Mnogi so se preizkusili v taborniških veščinah, hoji s hoduljami, pa kotaljenju avtomobilskih plaščev, gimnastiki na veliki prožni ponjavi, streljanju na nogometna in rokometna vrata, atletskem troboju, risanju na temo Razgibajmo življenje in še v marsičem. Zato se svojevrsten vrvež v Domžalah ni poleg od jutranjih pa do poznih večernih oziroma nočnih ur.

Seveda so organizatorji poskrbeli tudi za to, da so si številni aktivni udeleženci in gledalci, ki so prišli od blizu in daleč, lahko pošteno privezali dušo. Bilo je dovolj najrazličnejših osvežilnih pijač in tudi takih za

nekoliko bolj izbirčne žejne ljudi, da o 300 kilogramskem pečenem volu, domačih klobas na žaru in podobnih drugih poslasticah ne govorimo.

Res, prav na vse so mislili parizadevni organizatorji, ki so imeli to pot kar dvakrat srečno roko. Zato, ker jim je uspelo pokazati širši slovenski javnosti – ljubljanska televizija je prireditev prenašala uro in pol v ži-

organizatorjev na mestu, sama prireditev pa takšna, kakršnih bi si v Sloveniji še želeli, če želimo ne le s besedami, temveč tudi z dejanji razgibati sivino našega vsakdana.

Medtem ko je bila v Domžalah »vzorčna prireditev« v okviru akcije Razgibajmo življenje, so bile tudi 11. športne igre sozdana ABC Pomurka. Za srečanje športnikov tega velikega kolektiva so dobro poskrbeli



Rekreacija za močne in predvsem ne – prelahke.

vo – kako je moč razgibati naše življenje in ga popestriti s športom in rekreacijo, in ker jim je bilo, sicer muhasto vreme, več kot naklonjeno. Dan je bil namreč sanjsko lep. Če bi bil namreč dež, shoda ne bi bilo. In to bi bilo zelo škoda.

No, zdaj ko je prijetna sobota za nami, lahko samo potrdimo, da je bila pobuda

predstavniki trgovskega in gostinskega podjetja Napredek. Iger se je udeležilo 28 moštev s približno 800 nastopajočimi. Največ uspeha so imeli to pot športniki Potrošnika, pred Mesno industrijo iz Murske Sobotice in gostiteljem Napredkom iz Domžal.

Besedilo in slika: Andrej Ulaga

V seriji športnih priročnikov spet štiri nova dela

Tudi o vadbi med delom

V seriji priročnikov Razgibajmo življenje so izšla štiri nova dela: Kolesarjenje, Plavanje, Kajakaštvo in Vadi med delom. Iz omenjene zbirke je torej ljubiteljem rekreacije na voljo že devet zvezkov. To pomeni, da uredniški odbor uspešno napreduje po začrtani poti in da vseslovenska akcija, s katero naj bi približali rekreacijo čim širšemu krogu ljudi, rojeva sadove.

Tokrat so priskočili na pomoč pri rojevanju novih športnih priročnikov PTT, Slovenijašport, Petrol (Špik), Zavarovalnica Triglav, tovarna Rog in drugi. Ob nedavni predstavitvi omenjenih zvezkov je sekretar ZTKO Slovenije Rudi Ziernicki napovedal izide novih priročnikov in sicer za odbojko, tenis in lokostrelstvo. Ti priročniki naj bi izšli že poleti, najkasneje pa po počitnicah. Podobno kot za prvih pet zvezkov je tudi za najnovejše značilno to, da bralca na mikaven način in v zgoščeni obliki seznanijo z vsem bistvenim, kar naj bi rekreativec vedel o določeni športni panogi. Dela so drobna, vendar dragocena in še kako potrebna. Upajmo le, da bodo prišla v roke tistim, ki so jim namenjena in da ne bodo predolgo časa polnila skladišča.

Med najnovejšimi priročniki je tisti s številko 9 za organizatorje rekreacije v delovnih kolektivih še posebej dobrodošlo delo Zvezek »Vadi med delom« je napisal dr. Herman Berčič, ki opozarja, da je življenjska dejavnost in dejavnost življenje. V nadaljevanju Herman Berčič razmišlja takole:

»Za izboljšanje in ohranjanje telesnih in umskih sposobnosti lahko največ storite sami, prav tako za zdravje. Tudi primerno razvito mišičje, ustrezna sposobnost srčnožilnega, dihalnega in drugih sistemov je precej odvisna od vaše dejavnosti oziroma nedejavnosti. Nič drugače ni z vašimi motoričnimi sposobnostmi, na primer z močjo, gibljivostjo, koordinacijo itd. V tej knjžici vas seznanjamo s koristnimi vplivi redne telesne dejavnosti in vas želimo pridobiti za redno ukvarjanje s tem ali onim športom, za to ali ono dejavnost in tudi gimnastiko na delovnem mestu. Sodobna proizvodnja namreč načena vaše zdravje in ruši vaše ravnovesje. Z ustreznimi rekreativnimi dejavnostmi pa vendarle lahko omilimo nekatere negativne posledice sodobnega delovnega procesa...«

A. U.

Mednarodna konferenca komiteja za šport in prosti čas pri Unescu v Rovinju

MINUTE ZA ZDRAVJE SE POVSOD OBRESTUJEJO (3)

Na aktivne odmore med delovnim časom gledajo mnogi še vedno s precejšnjim nezaupanjem, nekateri raziskovalci pa so opozorili na to vrsto učinkovite zdravstvene preventive že na začetku tega stoletja. Leta 1903 je, na primer, Sečenov dokazal, da se delovna sposobnost desnice hitreje in bolj učinkovito obnavlja, če med odmorom opravljamo isto delo (dviganje 1,4 kg težkega bremena) z levico. Kasneje so fiziologi in drugi raziskovalci celovito preučili učinke načrtovanega aktivnega odmora med delovnim procesom in tudi pojasnili njihovo uspešnost. Seveda se izkušnje strokovnjakov na tem področju nekoliko razlikujejo, povsem

enotna pa je ugotovitev, da je tovrstna zdravstvena preventiva na mnogih delovnih mestih več kot potrebna.

Na mednarodni konferenci komiteja »Šport in prosti čas« pri Unescu, ki je bila konec maja v Rovinju, so razpravljali med drugim povedali tudi tole:

Budimir Bijelić: »V pivovarni Trebjesa v Nikšiču je 205 delavcev iz neposredne proizvodnje tri mesece telovadilo med delovnim časom. Telovadili so večkrat na dan in to po svoji presoji glede na počutje in potrebo po prekinitvi dela. Raziskava naj bi odgovorila na vprašanja, kako je z delovnimi sposobnostmi po trimesečni vadbi, kako se zaposleni počutijo in

kakšen je njihov subjektivni občutek glede trdnosti zdravja. Vsi ti podatki pa naj bi dali odgovor, koliko so programirani aktivni odmore med delovnim časom potrebni. Izsledki trimesečne raziskave niso presenetili. Potrdili so, da minute za zdravje na delovnem mestu vsestransko ugodno vplivajo tako na počutje delavcev kot tudi na njihove delovne sposobnosti. Tudi do utrujenosti je prihajalo precej kasneje, nadležne bolečine v posameznih delih telesa so skorajda povsem izginile...«

Nase Kondovski: »Prednost raziskave v Teteksu je bila poklicna akutna utrujenost tekstilnih delavcev. Štiri skupine zaposle-

nih so se lotile štirih različnih programiranih aktivnih odmorov. Po šestih tednih rekreacije med delom so bili znaki poklicne utrujenosti odločno manjši. Še najugodnejše rezultate so raziskovalci zabeležili pri delavcih, ki so ob odmorih telovadili stoje in se ukvarjali s tako imenovano korektivno gimnastiko...«

Ljubodrag Milošević: »V smederevski železarni smo vzeli pod drobnogled tri poskusne in tri kontrolne skupine, vsega blizu 30 delavcev. Poskus je trajal poltretji mesec, osnovni cilj raziskave pa je bil ugotoviti, kako programirana gimnastika na delovnem mestu vpliva na produktivnost, bioritem, delo srca, splošno počutje in tudi stopnjo motivacije. Dosežki so bili nesporni in so govorili v prid večji produktivnosti, manjši količini odpadnega materiala in večjemu biomotoričnemu potencialu. Po opravljenem eksperimentu je bilo pri delavcih, ki so telovadili na delovnih mestih, tudi precej manj zahtev po bolniškem dopustu...«

Enes Plečič: »Naš vzorec je zajel 700 delovnih organizacij z nekaj več kot 236 tisoč zaposlenimi. Te-

žišče raziskave je bila preventivna vloga aktivnih odmorov v času delovnega procesa. Ugotovili in dokazali smo, da programirana gimnastika zmanjšuje kronično utrujenost in blagodejno vpliva na duševno in telesno sprostitvev delavcev...«

Srbislav Vučković: »V poskus smo zajeli ženske, stare od 30 do 40 let. Za raziskavo so se odločile prostovoljno in s tem za redno športno dejavnost. Po letu dni aktivne športne rekreacije smo ugotovili bistveno izboljšanje najpomembnejših psihofizičnih sposobnosti...«

Takih in podobnih ugotovitev je bilo slišati na rovinjski konferenci komiteja »Šport in prosti čas« veliko. Vsi udeleženci so podarjali vpliv programirane in redne športne rekreacije na zdravje, delovne sposobnosti in splošno počutje zaposlenih. Nalozbe v minute za zdravje na delovnem mestu ne zahtevajo veliko, se pa v vsakem primeru obrestujejo. Še posebno, če nam aktivni odmore pridejo v meso in kri ter postanejo del našega vsakdanjnika.

Andrej Ulaga

Miroslav Stiplovšek:

STROKOVNO – SINDIKALNO – GIBANJE NA SLOVENSKEM (1918–1921) (7)

Po enem letu delovanja, je društvo imelo 974 članov in članic, večino v ljubljanski krajevni skupini. Po prevratu je bila pri urejanju gmotnih in delovnih razmer najbolj dejavna strokovna skupina uradništva denarnih zavodov, manj uspešno pa so delovale skupine uradništva zavarovalnih zavodov, industrije, obrti in trgovine. DZU je šele leta 1920 uspela razširiti svoje organizacije na Štajersko in Koroško ter se številčno okrepila na 2227 članov. Tudi na oslabitev DZU so vplivala strankarska nasprotja. Del članstva je bil levičarsko usmerjen in DZU je kot opazovalka sodelovala celo v pripravah na ustanovitev razredno Zveze privatnih nameščenec Jugoslavije, a se vanjo ni vključila. Vodstvo DZU je na volitvah za ustavodajno skupščino podprlo narodnosocialistične kandidate. To je pozvračilo nezadovoljstvo liberalnih privržencev, ki jih je bilo največ med bančnimi uslužbenci. Ti so, potem ko je sindikat bank prekršil kolektivno pogodbo, povzročili razcep v svoji strokovni skupini. Ustanovitev proliberalnega Društva bančnega uradništva Slovenije (DBUS) junija 1921 je pomenila za DZU veliko oslabitev. Začel se je številni

osip, ki ga tudi s preimenovanjem v Društvo zasebnih nameščenec in s sklepom, da se vanjo lahko vključujejo tudi delovodje in trgovski nameščenici, ni uspelo zajeziti. Trgovski pomočniki so že leta 1919 organizirali samostojno in se vključili v SK. Delovanje organizacij zasebnih nameščenec za izboljšanje gmotnih in delovnih razmer je oteževalo dejstvo, da so se morale pogajati s številnimi delodajalci, pri katerih so bili njihovi člani zaposleni.

Vrhunec sindikalne organiziranosti leta 1920

Na vrhuncu strokovne sindikalne organiziranosti leta 1920 je bilo v komunističnih, socialnodemokratskih, krščansosocialnih in narodnosocialnih delavskih strokovnih organizacijah okoli petdeset tisoč članov, torej štiri do petkrat več kot v organizacijah javnih in zasebnih nameščenec. Le približno sliko stopnje organiziranosti nam daje podatek, da je bilo v tem letu v treh glavnih zavarovalnih ustanovah okoli 67.000 zavarovancev, večina delavcev in tudi nekaj nameščenec. Sicer pa je bila organiziranost po strokah

različna. V strokovnih organizacijah so bili včlanjeni vsi grafični delavci, organizirana je bila tudi večina železničarjev, rudarjev in kovinarjev ter delavstvo še nekaterih strok, med nameščenici pa učitelji in bančni uslužbenci. Visoka sindikalna organiziranost je bila eden pomembnih pogojev za uspešno vodenje socialnoekonomskih bojev. Na drugi strani sta razcepljenost strokovnih organizacij, zlasti v razrednem strokovnem gibanju, in notranja neenotnost, zlasti v nameščenških združenjih, slabili njihovo akcijsko sposobnost. Nasprotja med strokovnimi organizacijami različnih programskih usmeritev so se kazala tudi v postavljanju konkretnih zahtev in v uporabi različnih sredstev v akcijah za njihovo izbojevanje, kar so delodajalci spretno izkoriščali za zmanjševanje delavskih in nameščenških uspehov. Za uspešnost delovanja, še posebej v nekaterih panogah, je bil eden temeljnih pogojev tudi povezanost strokovnih organizacij v državnem okviru. Velika večina slovenskih strokovnih organizacij se je bolj ali manj tesno povezala z organizacijami enake idejne usmeritve v drugih jugoslovanskih pokrajinah, pri čemer

je značilno, da so vztrajale na določeni avtonomiji, le redke pa so ostale s svojo aktivnostjo omejene le na jugoslovanski del Slovenije. Zlasti razredne in krščansosocialne strokovne organizacije so se povezale tudi v mednarodne zveze.

Povojni ekonomski boji strokovnih organizacij

Že na začetku smo poudarili, da so na delovanje strokovnih organizacij, ki je doseglo v obravnavanem obdobju izjemen razmah, vplivale tudi splošne družbenopolitične in gospodarske razmere. Glede omejitve združevalne in akcijske svobode so bili pomembna prelomnica vladni ukrepi za zajezitev stavk v rudnikih in na železnici ter obznana konec 1920 leta. Ob dejstvu, da je za prvo povojno obdobje značilna splošna gospodarska konjunktura, je treba opozoriti, da so posamezne industrijske in obrtne panoge zašle v občasne krize, kar je vplivalo tudi na zmanjšane možnosti za uspešno ekonomsko aktivnost strokovnih organizacij. Nanjo je vplivalo tudi stanje brezposelnosti.

Visoka stopnja inflacije in z njo povezane stalne podražitve osnovnih življenjskih potrebščin je tako vplivalo na njihovo dejavnost, da so morale na škodo drugih oblik aktivnosti posvetiti največjo pozornost mezdnim gibanjem, med katerimi so se mnoga zaostrila tudi v stavke. Njihov obseg naj ponazorim s podatkom inšpekcije dela, da je bilo v letih 1919 in 1920 134 mezdnih gibanj, ki so zajela 875 obratov z 27449 delavci ter 28 stavk s 3546 stavkajočimi. Dejanski obseg ekonom-

skih bojev strokovnih organizacij pa je bil znatno večji, ker so v uradni statistiki navedeni le tisti, o katerih so posredovali inšpektorji dela. Tako so npr. leta 1919 organizacije SK samo na celjskem območju izvedle 49 mezdnih gibanj, osrednje društvo kovinarjev pa v vsej Sloveniji 35 mezdnih gibanj, naslednje leto pa je npr. Osrednje društvo lesnih delavcev izvedlo 57 mezdnih gibanj, JSZ 19 mezdnih gibanj, ZDU pa je izvedlo 25 mezdnih gibanj za izboljšanje položaja zasebnih nameščenec. V letih 1919 in 1920 pa je bilo po podatkih v arhivskih in časopisnih virih 81 ekonomskih stavk, med katerimi so nekatere, najbolj velika železničarska in splošna stavka aprila 1920, dobile tudi politične razsežnosti. Največ mezdnih gibanj in stavk so izvedle organizacije SK, komunistične strokovne organizacije so vodile zlasti velike stavke in mezdna gibanja, nerazredne delavske in nameščenške strokovne organizacije pa so redkeje posegle po odločnejših oblikah boja. Kljub temu da so strokovne organizacije s pogajanjem ali z bojnimi sredstvi večino mezdnih gibanj predvsem zaradi svoje moči in bojzani oblasti ter podjetnikov pred večjimi nemiri sklenile s popolnim ali delnim uspehom, je bil ekonomski položaj delavcev in nameščenec težak. Strokovne organizacije so uspeli le blažiti poslabševanje gmotnega položaja delavstva, medtem ko so se realni zaslužki ob naglem naraščanju cen postopoma zmanjševali. Ta proces so delno zajezili le s takimi mezdnimi pogodbami, v katerih so uveljavile indeksni sistem prilagajanja založnikov vse večji draginji.

Nadaljevanje prihodnjic

NAGRADNA KRIŽANKA

ŠT. 23

PISALNEMU STROJU PODOBEN TELEGRAFSKI APARAT ZA PRENOS BESEDILA NA DALJAVO	RAZTEGLIVOST PROZNOST	MAJHNA LENKA	EDVARD KOČBEK	AVTOR KRIŽANKE R. NOČ	JUGOSL. NAROD	ZEMELJSKI TEČAJ	TROPSKA OVJALKA	PESNIK AŠKERC	ZAČETEK GORENJA	Delavska enotnost	ANTON NOVAČAN	ŠPANSKO ZEN. IME	TRAVNIK, LIVADA
KRAVJI MLADČ				ABORTUS PLANINSKA STAJA						STAR SLOVAN PORTUG. MESTO IN POKRAJINA			
AKAD. IZOBRAZEN IZVEDENEC V ELEKTROTEHNIKI													
INDUSTR. RASTLINA, SUROVINA ZA PLATNO			6. SKLON V LATINŠČINI KRAVICA								VIKTOR AVBELJ OKRASNA SOBNA RASTLINA		
PREBIVALCI VISOKEGA SEVERA						»ŽOGOBRC« MESTO PO KATEREM IMA IME KONJAK							
ZIVAL KI LEТА					AM. MERA ZA MLEKO DELO ENEGA DNE				JUTRANJA PADAVINA ST. ROMUNSKJ TENISAC (ION)				
ITALJI. MOŠ. IME OBIKAČ PATRESE							ANDREJ KURENT	KITAJSKA UTEZNA MERA ZEN. IME			URADNI JEZIK V IZRAELU	AVSTRALSKI MEDVEDEK	
SLOV. HU-MORISTKA			MOŽAK Z VELIKIMI OČMI	JEZERO V BOCVANI CILINDER							KAČJI GLAS STANE BERNIK		
OZNAKA ZA NEZNANCA		NEODKRITO GOVORJE-NJE ALI RAVNANJE MOD. PLES											
POKRAJINA V SEV. ITALJI							ŠPAN. SLIKAR, MOJSTER BAROKA IRIDIJ						
POSTOPNO NARAŠČANJE POLIT. ALI GOSPOD. PRISILE										ODŽAGAN KOS DEBLA			
GORA V SRBIJI					HRVATSKI PREVAJALEC IZ KLASIČNIH JEZIKOV (KOLOMAN)					OČE			

Rešitev nagradne križanke št. 23 pošljite do 27. junija na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 23. Nagrade so 100.000, 60.000 in 50.000 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke številka 21
NASIP, ROMAR, ESTREMADURA, STROKEC, RABOTA, KRA, RC, EV, TRN, ROHAČEK, NAPAST, OL, LANA, ALE, TO, MOSTNINA, ITTEN, NGAMI, ATA, IAN, OITA, IFIGENIJA, SJENICA, ANANAS, TAN, KAS, RA, EKA

Izžrebani reševalci nagradne križanke številka 21
1. Maticek Čač, Šmartinska 130/XI. N.
2. Mira Toplišek, Metelkova 39A, 62000 Maribor
3. Majda Konda, Iršičeva 6, 63000 Celje
Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo

- Izdaja ČZP Enotnost – delovna organizacija v ustanavljanju, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 313-VI
- V. d. direktorja in glavnega urednika: Franček Kavčič, telefon 313-942, 311-956
- V. d. odgovornega urednika: Marjan Horvat, telefon 313-942, 311-956
- Člani uredništva: Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomski odnosi, delitev); področni uredniki: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančeškin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Damjan Križnik (urednik – reportaže), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica), Brane Bombač (oblikovalec), Jožica Anžel (tavnica), telefon 311-956, h.c. 310-033
- Naročnina 321-255
- Posamezna številka Delavske enotnosti 4.000 din
- Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo
- Poština plačana v gotovini
- Tisk ČGP Delo, tozd Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35
- Ziro račun: 50101-603-46834
- Časopisni svet: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Benčič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drevenšek, Ivo Grilc, Vlado Haas, Ivo Janžekovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Peklar in Nada Serajnik

Na kavici pri Šeri Deželan, predsednici novoustanovljenega »Društva telefonistov Ljubljana 061«

TELEFONISTI STAVIJO NA PRVI VTIS

Ko ste prestopili državno mejo, ste si že po nastopu obmejnih organov ustvarili mnenje, ali ste v tej deželi »herzlich willkommen« ali ne; tudi na kavici ste se potem ustavili v lokalčku, kjer so bile mize pogrnjene in ste zavoljo tega že vnaprej slutili, da imajo tam čista tudi stranišča. Itd. Če ste se pa kam »odpravili« zgolj po telefonu, ste se lahko že po prvem stiku z nasprotno stranjo prepričali, ali ste »prišli« v dobro ali v slabo firmo. »Točno tako! Zato pa trdim, da je dober telefonist najboljša reklama za delovno organizacijo,« je prepričana Šeri Deželan, pobudnica in prva predsednica Društva telefonistov Ljubljana 061, ki se je prejšnji četrtek zbral na svojem prvem »pravem« obnem zboru.

Seveda pa se telefonisti, zaposleni v združenem delu na območju ljubljanske omrežne skupine 061, niso organizirali v svoje društvo zgolj zavoljo tega, da bi negovali prijaznost pri komuniciranju s svojimi strankami in sploh delali dober vtis na ljudi. Združili so se na globljih, lahko rečemo – bolj sindikalističnih temeljih, ker bi si pač radi izboljšali delovne razmere, osebne dohodke, možnosti za izobraževanje in podobne reči, ki spadajo k standardu ljudi.

»Ne spomnim se točno, koliko je že od tega, kar nas je podjetje za ptt promet povabilo na posvetovanje, na katerem smo izvedeli, kaj znamo in česa ne, kakšna pota ubira sodobna telefonija in kaj se bomo morali še naučiti, da bomo lahko šli v korak s časom. Bilo je zanimivo, pa sem si rekla: 'Saj ne bi bilo slabo, če bi se še kdaj dobili'. In sem na lastno pest pripravila srečanje telefonistov; pa ne samo iz Ljubljane, temveč iz vse Slovenije. V hotelu Ilirija se nas je za skromen denar zbralo kakšnih 150, v glavnem samih takih, ki smo se prek slušalke kar dobro poznali, videli se pa nismo še nikoli,« se spominja Šeri Deželan, ki je kot telefonistka začela pred dobrimi desetimi leti na republiškem sekretariatu za kmetijstvo prehrano in gozdarstvo, zadnjih pet let pa je zaposlena na Zavodu SRS za statistiko. »Večer je minil v imenitnem razpoloženju, zato najbrž tudi ni čudno, da je prišlo do pobude za ustanovitev društva. Ideja se skoraj leto dni ni in ni premaknila z mrtve točke, končno pa smo s pomočjo pošte in pravnikov zavoda SRS za statistiko le spravili skupaj takšne papirje, da so nam jih 'požegnali' tudi na Mačkovi. Od januarja smo registrirani kot društvo...«

Razmere, da bi te kap!

Na območju omrežne skupine 061, ki se razteza od Zasavja do Rovt in od Dolenjske do Notranjske in Gorenjske, je v organizacijah združenega dela zaposlenih okoli 1.300 telefonistov. Med njimi je le malo takih, ki jim (zdravstveno!) nič ne manjka, zato pa mnogo več slepih, paraplegikov in takih, ki so se ponesrečili pri delu ali so po kakšnih operacijah postali »nevidni« invalidi. In – kot da bi jih hoteli še bolj prizadeti – domala vsi po vrsti delajo v neustreznih razmerah.



Šeri Deželan. (Slika: Sašo Bernardi)

»Ja, delovni prostori telefonistov so večkrat nemogoči,« pravi Šeri Deželan. Sama ima še kar srečo, saj na tisti njen kvadratni meter ali dva čez poletje posije tudi sonce, čez zimo ga pa tudi radiator kar dobro ogreje. »Nekateri delajo v takih okoljih, da bi te kap. So brez oken, sedijo na prepihu, čestokrat v vlažnih kletih... Če že niso invalidi, bodo zaradi tega gotovo še postali. Ne gremi v glavo, da vodilni možje takih delovnih organizacij ne opazijo, v kakšnih razmerah delajo njihovi ljudje. Pa jim gotovo ne bi padel klubuk z glave, če bi se potrudili pogledat, kje sedijo tisti, ki prvi predstavljajo njihovo firmo!« Slepici sicer ne vidijo, da so njihovi prostori nepobeljeni, čutijo pa

gotovo. Direktorji bi po njenem to morali in videti in čutiti.

Deklice za vse

Telefonisti pa poleg svoje glavne vloge pogosto igrajo še stranske: so namreč tudi vratarji, receptorji, informatorji... Vendar od tega nimajo nič ali pa bore malo. »Poglejte, kolegica, ki me zdajle nadomešča, ima na grbi 24 linij, zasluži pa po 160 starih milijonov na mesec,« je ogorčena Šeri, ki s svojo plačo za »intenzivno komuniciranje« tudi še ni prebila magične meje dvestotih milijonov. Vse pa, da pride snažilka iz Historja, ki čisti njihove prostore na Vožar-

ski poti 12, s pol manj učinkovitega delovnega časa do dvestotidesetih.

»Seveda smo pa telefonisti tudi dežurni krivci za vse. Kolikokrat se je že zgodilo, da smo stranke zvezali z naslovljenci, pa v pisarnah ni bilo nikogar, ker so šli na kavico. In tisti, ki so komajda priklicali našo centralo, v takih primerih zlivajo svoj žolc seveda na nas. Na koga drugega bi ga pa?« Deželanova udari po mizi, v isti sapi pa še doda, da telefonisti tudi malicajo – ob centrali. Tudi zavoljo teh reči so torej ustanovili društvo telefonistov Ljubljane 061, ki je registrirano od začetka januarja, šteje pa 55 članov.

Sindikata prometa in zvez pa – nič

»V četrtek smo imeli občni zbor, na katerem smo pregledali, kaj smo doslej storili in česa se nameravamo lotevati,« je nadaljevala Šeri Deželan. »Dokler nismo uredili vseh teh papirjev, smo bili bolj anonimni. Zdaj pa, ko so kolegi slišali, da obstajamo, so se že začeli obračati na naš naslov. Iz vse Slovenije! Prejeli smo pismi dveh telefonistov, ki sta po končani srednji šoli ostala brez zaposlitve. Zakaj in kako, me ne zanima, vendar jima bomo skušali pomagati kot vsem drugim. Veste, takšni ljudje nas lahko dobro nadomeščajo, med letnimi dopusti, bolniškimi ali porodniškimi. Gotovo bolje kot tisti s Studentskega servisa, ki raje kaj pokvarijo kot ne. Vrh vsega pa lahko izkoriščajo znanje, ki jim ga je dala šola, zraven pa se še strokovno izpopolnjujejo...«

Šeri Deželan je polna pohvalnih besed za vse, ki so jim med ustanavljanjem društva rade volje priskočili na pomoč, pri čemer največkrat omenja zavod SRS za statistiko, podjetje za ptt promet in Val 202, ki je najširše informiral javnost, da so pod tem soncem tudi oni. Tudi republiški komite za promet in zveze je omenila, kjer da so ji svetovali, naj se za zadeve, ki jih bodo opravljali in uveljavljali, obrnejo na za to pristojen sindikat. Ta pa za zdaj še – nič...

Damjan Križnik

IZ STATUTA

6. člen

Namen društva je:

- da usklajuje interese svojih članov z interesi ptt organizacij in interesi temeljnih organizacij združenega dela,
- da skrbi po svoji moči za strokovno izpopolnjevanje svojih članov,
- da pomaga svojim članom z nasveti in materialnimi možnostmi,
- da organizira prijateljska srečanja za člane društva.

DRUŠTVO TELEFONISTOV LJUBLJANA 061



ČLANSKA IZKAZNICA

IZ STATUTA

7. člen

Naloge društva so:

- da združuje delavce telefoniste naročniških telefonskih central,
- da sodeluje pri izobraževanju članov,
- da pomaga socialno ogroženim članom,
- da skrbi za izboljšanje delovnih razmer članov,
- da telefonist skrbi za družbeno in materialno priznanje poklica,
- da ohranja vrednote kurirjev in vezistov NOB,
- da prireja prijateljska srečanja za člane društva.

LIPE SVEDER: NIČ NOVEGA

